

STATENS ARKIVER

DANSK DATA ARKIV

DDA Nyt
nr. 96 2010

METODE & DATA

Indhold i dette nummer:

- ◆ Civilreligion i Danmark
- ◆ Examining the „developmental origins of diseases“
- ◆ Effektmålinger inden for socialområdet
- ◆ Kvalitative data i Dansk Data Arkiv – revitaliseret
- ◆ Færdiganmeldelser
- ◆ Beretning for DDA 2009
- ◆ English Summary

DANSK DATA ARKIV / DANISH DATA ARCHIVES
Adresse/Address Islandsgade 10, DK-5000 Odense
Tlf: +45 6611 3010 Telefax +45 6611 3060
e-mail mailbox@dda.sa.dk
Internet <http://www.sa.dk/dda/>

Udgiver **Dansk Data Arkiv** Redaktør **Anne Sofie Kjeldgaard** Produktion **Erik Steenstrup Dyhr**
Tryk **one2one Odense** Oplag **1200** ISSN **1902-1569**

Indhold

Redaktionelt	3
Civilreligion i Danmark. Et eksempel på komparativ brug af survey data	4
Examining the „developmental origins of diseases“ hypothesis by using data from the Danish National Birth Cohort: a study on parental infertility and developmental coordination disorder in children as an example	15
Effektmålinger inden for socialområdet	19
Kvalitative data i Dansk Data Arkiv – revitaliseret	25
Færdigangmeldelser	
Forløbsdatabase for ældre, 1997; Levevilkår blandt nutidens og fremtidens ældre, 2007 (Ældredatabasen, 3. runde)	31
Forbedring af det psykiske arbejdsmiljø og nedbringelse af sygefravær (baseline), 2002; Forbedring af det psykiske arbejdsmiljø og nedbringelse af sygefravær (follow up), 2004	32
Psykisk arbejdsmiljø, 1997; Psykisk arbejdsmiljø, 2004	32
Koalitionsdannelse i de danske kommuner, 2004	33
Nye muligheder og udfordringer for den enkelte i pensionssystemet, 2006	34
Efteruddannelse i private virksomheder, 2005; Efteruddannelse i offentlige arbejdspladser, foreninger mv., 2005	34
Voksen-, efter- og videreuddannelse (VEU) 2005, II	35
Noget på spil – risikoadfærd, identitetsdannelse og pengespil blandt danske børn og unge, 2008-09	35
Din muslimske nabo 2009, undersøgelse blandt den generelle befolkning;	
Din muslimske nabo 2009, undersøgelse blandt muslimer	36
Den danske værdiundersøgelse, tværsnit 1981-2008	37
Valgundersøgelse 2005, kombinationsundersøgelse 1	37
Sundhedsprofil for Region Nordjylland og 11 nordjyske kommuner, 2006-2007	38
Danskernes motions- og sportsvaner 2007, voksne; Danskernes motions- og sportsvaner 2007, børn og unge; Danskernes motions- og sportsvaner, 2007	39
Social differentiering i nutidige samfund – tilfældet Aalborg, 2004 (COMPAS)	40
Beretning for Dansk Data Arkiv 2009	41
English Summary	47

Om Metode & Data

Dansk Data Arkiv udgiver tidsskriftet Metode & Data én gang årligt. Tidsskriftet bringer dels artikler om aktuelle metodiske og videnskabsteoretiske overvejelser indenfor samfundsvidenskab, sundhedsvidenskab og historie, dels artikler med resultater af empiriske studier inden for samme fagområder.

Tidsskriftets ambition er at udfylde en niche med en faglig og videnskabelig diskussion af metoder, metodeanvendelse og dataanalyse indenfor samfundsvidenskab, sundhedsvidenskab og historie.

Metode & Data udkom første gang i 1999 som en videreførelse af DDA-Nyt, og tidsskriftet rummer fortsat færdiganmeldelser af studier, der er oparbejdet i henhold til Dansk Data Arkiv sstandard (studiestatusklasse FOD) samt nyt fra Dansk Data Arkiv.

Metode & Data modtager meget gerne manuskripter inden for de ovennævnte fagområder.

Redaktionelt

Af ANNE SOFIE FINK KJELDGAARD, DDA

Metode & Data er denne gang en god blanding af artikler, der understreger tidsskriftets bredde i forhold til emnerne metode og data i samfundsbeskrivende videnskab.

Den første artikel „*Civilreligion i Danmark. Et eksempel på komparativ brug af survey data*“ af Peter Lüchau, Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier, SDU giver en udførlig indføring i forskningsarbejdet i forbindelse med at anvende surveydata til at besvare forskningsspørgsmål omkring civilreligion i Danmark. Lüchaus arbejde er eksempel på, hvordan eksisterende data fra forskellige undersøgelser kan kombineres til besvarelse af et nyt forskningsspørgsmål. I litteraturen kaldes den form for re-analyse af eksisterende data *secondary analysis* (fx Hakim, Cathrine (1982): *Secondary Analysis in Social Research*. London: George Allen & Unwin).

Den anden artikel, vi bringer, er forfattet af Jin Liang Zhu og Jørn Olsen, Institut for Folkesundhed, Århus Universitet og har titlen „*Examining the ‘developmental origins of diseases’ hypothesis by using data from the Danish National Birth Cohort: a study on parental infertility and developmental coordination disorder in children as an example*“. Artiklen bygger som Lüchaus artikel på eksisterende data – „Bedre sundhed for mor og barn“, „Den Nationale Fødselskohorte“.

I artiklen undersøges, om det har betydning for udviklings- og koordineringsforstyrrelser hos barnet, hvorvidt moderen har modtaget fertilitetsbehandling eller ej.

Nummerets tredje artikel har titlen „*Effektmåling inden for socialområdet*“ og er forfattet af Stéphanie V. Lyk-Jensen og Edith Madsen, SFI. Artiklen præsenterer begrebet effektmåling og anvendelsen af målemetoden inden for socialområdet i lyset af politikernes forkærlighed for evidensbaseret videnskab.

Sidste artikel i nummeret er en kommentar „*Kvalitative data i DDA – revitaliseret*“, der beskriver DDA’s initiativ i forhold til kvalitative data i historisk, metodologisk og international kontekst.

Herefter bringer vi *færdiganmeldelser* af spørgeskemaundersøgelser, som DDA har gjort klar til analyse siden sidst. Arkivering i DDA indebærer oparbejdning af data i henhold til arkivets principper for god datadokumentation og teknisk bevaring, så data kan læses og forstås nu og i fremtiden. Anmeldelserne kommer løbende til over året og vil figurere på DDA’s hjemmeside. Jeg anbefaler derfor interesserede at besøge hjemmesiden indimellem.

Sidst i denne udgave findes DDA’s „*Beretning for 2009*“ – bl.a. med omtale af datadokumentationsstandarder DDI3.

Civilreligion i Danmark. Et eksempel på komparativ brug af survey data

Af PETER LÜCHAU, ADJUNKT, PH.D., INSTITUT FOR FILOSOFI, PÆDAGOGIK OG RELIGIONSSTUDIER,
SYDDANSK UNIVERSITET

Artiklen tager udgangspunkt i forfatterens ph.d.-afhandling, hvor der af økonomiske hensyn blev benyttet sekundæranalyse af flere datasæt. Artiklen gennemgår de overvejelser og kunstgreb, som blev anvendt til at analysere et fænomen, civilreligion via survey, som ikke var konstrueret til formålet. I stedet for at sammenligne variable direkte blev den samme model opstillet for flere datasæt. Dernæst blev det generelle mønster, for hvilke variable der påvirkede hvilke, sammenlignet for flere datasæt. Det viste sig, mønstrene var forbavsende ens, hvilket bekræftede, at det var det samme, som blev målt i de forskellige survey på trods af, at de anvendte variable ikke var eksakt ens. Hermed blev også vist, at sekundæranalyse af eksisterende survey kan bidrage med ny viden. Og hvad måske er vigtigere, kunne det vises, at sekundæranalyse af data også kan bidrage med viden, som ikke umiddelbart kan tilvejebringes via en til formålet konstrueret survey. Sekundæranalyse af eksisterende surveydata bør derfor ikke kun ses som en nødløsning, men også som et mål i sig selv.

Civilreligion i Danmark. Et eksempel på komparativ brug af survey data

Når man som forsker arbejder med kvantitative data, er det metodisk set bedst at konstruere sine egne survey. Dermed sikres et næsten perfekt fit mellem teori og empiri. Desværre er survey dyre at gennemføre, og derfor må man som forsker nogle gange vælge det næstbedste og benytte data, som andre har indsamlet. Det er naturligvis langt billigere at benytte andres data, men desværre passer data ofte dårligere med ens teori og forskningsmæssige mål, end egne data ville have gjort. Af økonomiske hensyn er sekundæranalyse af data en ofte benyttet, men ikke

helt optimal løsning for mange forskere. Men der kan faktisk være en pointe i at benytte andres survey. Det giver nemlig muligheden for at sammenligne flere spørgeskemaundersøgelser, som kan være lavet af forskellige forskere, på forskellige måder og på forskellige tidspunkter. Ved at analysere på tværs af survey kan man opnå ny viden, men det kræver visse metodiske overvejelser. Denne artikel vil vise et eksempel på, hvordan man kan arbejde på tværs af adskillige survey og de unikke problemstillinger, det rejser og de fordele, det kan give.

Survey metodologi

For at kunne analysere kvantitative data skal de indsamles først. Rent metodisk er det ideelle at få data indsamlet ved hjælp af et spørgeskema, som forskeren selv har konstrueret. Ved selv at konstruere spørgsmålene kan en forsker bedre sikre sig, at spørgsmålene passer med undersøgelsens mål; dvs. det forskningsspørgsmål, som undersøgelsen skal besvare. Er forskeren dygtig nok til at konstruere spørgsmål, kan der opnås et nærmest perfekt fit mellem teori og empiri.

At konstruere spørgsmål til survey er hverken nemt eller hurtigt gjort. Det er forbavsende svært at formulere spørgsmål, som svarpersonerne forstår på den måde, det var tænkt. Nogle gange er der problemer med selve spørgsmålsformuleringen og andre gange med svarkategorierne (se fx. Andersen & Christoffersen, 1982; Nielsen, 1983; Olsen, 2004). Problemerne bliver ikke mindre af, at flere survey i dag er produktet af internationale forskningssamarbejder. Dels skal spørgsmålene oversættes på tværs af sprog og kultur, hvilket ikke er nemt, og dels har forskeren ofte ikke kontrol over mere end et par spørgsmål, ofte formuleret i samarbejde med andre forskere. Det betyder, at det eftertrag-

tede fit mellem teori og empiri kun sjældent indfinder sig. Der er som regel kompromisser, som må accepteres, selv hvis forskeren har ressourcerne til at konstruere en survey eller dele af den, selv.

Uanset, om forskeren selv har konstrueret hele spørgeskemaet eller kun dele af det, står vedkommende foran næste hurdle; selve dataindsamlingen. Desværre er dataindsamling via spørgeskemaer ikke billigt at gennemføre. Alt efter indsamlingsmetode, længden af spørgeskemaet og antallet af adspurgte svinger priserne gerne fra en halv til en hel million kroner. Alle tre dele betyder noget. Forskellige data indsamlingsmetoder giver forskellige fordele og ulemper (se fx. Christoffersen, 1984; Hansen & Andersen, 2000), men i de fleste tilfælde er det sådan, at desto dyrere metoden er, jo bedre bliver data. Desto længere et spørgeskema er, jo mere information giver det. Desværre betaler man pr. spørgsmål så jo flere, jo dyrere. For slet ikke at tale om risikoen for, at de, som besvarer, falder i søvn, hvis spørgeskemaet er for langt. En lignende problematik gælder for antallet af svarpersoner. Hvis flere svarer, giver det bedre repræsentativitet og bedre mulighed for at studere udvalgte undergrupper i undersøgelsen. Desværre betaler man også for antallet af svarpersoner; jo flere, jo dyrere.

Der er grundlæggende fire indsamlingsmetoder for survey: websurvey, telefoninterview, postbesørgede spørgeskemaer og personlige interview. Websurvey indsamles via internettet. Svarpersonerne taster sig ind på en hjemmeside, hvor de udfylder spørgeskemaet, hvorefter besvarelsene bliver overført direkte til en database. Websurvey er billige at gennemføre, idet de kun kræver en hjemmeside og det bagvedliggende software. Til gengæld er det svært at styre, hvem som svarer. Det nemmeste er at bruge selvsektion; de, som ser hjemmesiden, kan svare. Den mere korrekte, men dyrere løsning er at finde svarpersoner via standard sampling og dernæst kontakte dem via brev til deres hjemmeadresse. Selve hjemmesiden med spørgeskemaet kan så sikres med individuelle kodeord. Selvom forskeren benytter den sidstnævnte løsning, gør den manglende personlige kontakt frafald mere sandsynligt. Dermed risikerer man at miste repræsentativiteten, og mister man den, siger ens indsamlede data ikke noget om den gruppe, man ønskede at undersøge.

Dertil skal lægges, at internet adgang og it-kundskaber i høj grad er generationsbestemt, og en websurvey derfor vil have en tendens til at favorisere individer under en vis alder, fx. 60 år.

Ved telefoninterview bliver svarpersonen ringet op af en interviewer, som dernæst stiller svarpersonen alle spørgsmålene. Der kræves således en interviewer, hvilket gør prisen højere end ved websurvey. Set i forhold til websurvey har telefoninterview, alt andet lige, bedre chance for at opnå repræsentativitet. Det skyldes dels, at de fleste i dag har adgang til en telefon. Udvælgelsen kan derfor bestå i, at en computer tilfældigt udvælger telefonnumre på svarpersonerne, hvilket er en forholdsvis billig måde at frembringe repræsentative udvalg på. Hertil skal lægges det faktum, at der er et menneske i den anden ende af røret, som alt andet lige vil virke mere forpligtende på svarpersonen, som derfor vil have større sandsynlighed for at deltage. Endnu en fordel ved at anvende en interviewer er, at denne kan give opklarende information, hvis svarpersonen ikke umiddelbart forstår spørgsmålet. Ved en websurvey er svarpersonen overladt til sig selv og vil derfor med al sandsynlighed undlade at svare på spørgsmål, som vedkommende opfatter som uklare. En interviewer kan også sikre, at ingen spørgsmål overses. Dette kan dog også sikres i en websurvey ad elektronisk vej.

Postbesørgede spørgeskemaer, også kaldet postalenueter, er forholdsvis billige og har god mulighed for at blive repræsentative, hvis udvælgelsesproceduren er korrekt. Langt størstedelen af danskerne har trods alt en fast adresse. Selve omkostningerne kan koges ned til udvælgelsen af svarpersoner, trykning af spørgeskemaer og portoen til at udsende dem. Desværre har de udvalgte svarpersoner en forhøjet tendens til at undlade at svare. Spørgeskemaet kommer i et brev, og de er forholdsvis uforpligtende og nemme at lægge fra sig. Her har telefoninterviewet en fordel, fordi intervieweren forpligter svarpersonen. Til gengæld kan det være svært at indrømme følsomme ting om sig selv overfor en interviewer, også selvom vedkommende kun er en stemme i den anden ende af røret. At indrømme stærkt personlige ting om sig selv kan være nemmere foran en computer-skærm eller i et spørgeskema på køkkenbordet, netop fordi svarpersonen ikke indrømmer

noget overfor et andet menneske, men overfor en ikke-menneskelig entitet.

Den fjerde indsamlingsmetode er personlige interview, hvor en interviewer kommer ud i folks hjem og stiller dem spørgsmålene. Som svarpersonerne svarer, noterer intervieweren deres svar ned. Fordelene ved at benytte personlige interview er mange. Chancen for, at svarpersonerne deltager, er forholdsvis stor; de føler sig forpligtede, fordi intervieweren gør sig den ulejlighed at komme hjem til dem. Personlige interview sikrer også, at så mange spørgsmål som muligt bliver besvaret; intervieweren sørger for, at ingen spørgsmål forbigås. Hvis svarpersonen ikke helt forstår spørgsmålet, kan intervieweren give opklarende oplysninger. Der er naturligvis stadig problemet med meget følsomme spørgsmål, men håbet er, at den dygtige interviewer er i stand til at oparbejde så megen gensidig tillid med svarpersonen, at dette ikke bliver noget problem. Desværre er det dyrt at benytte personlige interview. Interviewerne skal have løn, og de skal også have rejsepenge, så de kan komme ud til svarpersonernes hjem. Interviewere, som skal ud og lave interview ansigt til ansigt, plejer også at kræve mere uddannelse end telefoninterviewere, fordi hele deres krop, påklædning og generelle fremtoning bliver en faktor.

Alle fire indsamlingsmetoder har fordele og ulemper, men alt andet lige er der omvendt proportionalitet mellem pris og kvalitet. Websurvey er billigst, men frafaldet er højere og datakvaliteten lavere end for de andre metoder. Personlige interview er forholdsvis dyre, gerne omkring 1.000.000 kr. for en survey, men til gengæld er der få ikke-svar og de svar, som fås, er alt andet lige bedre forstået af svarpersonerne, fordi de kan få opklarende informationer. Anvender man websurvey, kan prisen presses langt ned, men spørgsmålet er, om datakvaliteten bliver acceptabel. Har man ikke den million, som en survey med personlig interviewer koster, må man som forsker overveje, om ikke det var bedre at benytte andre forskeres survey og spare pengene.

Har man besluttet sig for at benytte surveydata, som andre har indsamlet, må man først finde frem til passende/brugbare datasæt. Dansk Data Arkivs hjemmeside med dets søgekatalog er et godt sted at starte. Her kan der søges via fx. nøgleord, som beskriver, hvad man som forsker ønsker at analysere.

Når et lovende datasæt er fundet, skal man gennemlæse dokumentationen for derved at få de nødvendige metodiske oplysninger såsom sampling, indsamlingsmetode etc. Vigtigst af alt er dog at læse det benyttede spørgeskema igennem. Kun derved kan man afgøre, om den fundne undersøgelse er brugbar til ens formål. Det er vigtigt at huske, at sekundæranalyse af andre forskere sagtens kan frembringe fremragende analyser, også selvom der ikke er det perfekte fit mellem teori og empiri. Man er dog nødt til at forholde sig til kvaliteten af data, som skabes i et samspil mellem sampling, indsamlingsmetode og de konkrete spørgsmål, som er stillet.

Dansk civilreligion

Som eksempel på, hvordan man kan benytte data fra flere eksisterende survey til sekundæranalyse, kan forfatterens ph.d.-afhandling fra 2008 bruges.

Afhandlingen havde titlen *Religion and Societal Integration in Denmark. An Analysis of Civil Religion on the Individual Level* (Lüchau, 2008). Målet var at analysere, om religion havde nogen indflydelse på samfundets sammenhængskraft i Danmark. Som teoretisk indgangsvinkel blev benyttet civilreligionsbegrebet. Civilreligion er et religionssociologisk begreb, som kan benyttes som et konceptuelt bindeled mellem religion, politik og nationalisme (se Coleman, 1970). Som de fleste forskere forstår begrebet, er civilreligion en form for meta-religion, som det overvældende flertal i en national befolkning deler (Bellah, 1967). Det er en selvstændig religion, som lever sideløbende med den eller de religioner, som findes i et samfund, fx. kristendom. Folket dyrker civilreligionen gennem fælles, nationale ritualer, og den udtrykkes ved særlige, nationale højtideligheder, gerne gennem politiske taler. Civilreligion har forskellig fremtoning i forskellige samfund (se Lüchau, 2009). I USA ses den i præsidentielle taler, senest i Barack Obamas indsættelsestale. I Europa kan den ofte ses i sammenblandingen af nationale og religiøse symboler, fx. i det danske pas, som har en afbildning af Jelling stenen; et religiøst symbol i et nationalt id-kort.

En af de grundlæggende ideer bag civilreligion er taget fra Talcott Parsons, der mente, at moderne samfund blev holdt sammen af

fælles værdier. Fordi moderne samfund er differentierede og opdelt i selvstændige sektorer, har disse hvert deres værdisæt. For at holde sammen på det hele er der et begrænset og noget vagt fælles værdisæt, som alle samfundets sektorer deler. Det er disse værdier, som holder samfundet som helhed sammen (Parsons, 1968). Civilreligion kan påstås at fungere som disse få og vage fællesværdier for hele samfundet. For at holde nationen sammen må dens institutioner og nationen selv legitimeres. Dette kan civilreligion gøre, fordi den kan relatere nationen og dens institutioner til et religiøst kosmos. Derved legitimeres nationen af det, som er større end det enkelte menneske og større end nationen selv.

Civilreligion kobler religion og nation gennem ideen om en pagt mellem Gud og nationen. Gud holder hånden over nationen, beskytter og fremmer den, så længe nationen og folket opfører sig i overensstemmelse med guds forskrifter. Gud kan så være de kristnes Gud eller Allah eller en anden kosmisk entitet. Det er fx. karakteristisk for amerikansk civilreligion, at betegnelsen Gud ikke benyttes, men i stedet bruges udtryk som himmelske skaber eller forsynet. Den fælles værdi, som civilreligion indeholder, ligger altså i en enighed på tværs af samfundssektorer om, at Gud og nation hænger uløseligt sammen.

Civilreligion antager forskellige former og har forskelligt fokus alt efter konteksten (Lüchau, 2009). I en amerikansk kontekst er fokus på gud. Her ses civilreligion tydeligst i diverse referencer til gud og nationens forhold hertil. Man påkalder gud og refererer til gud som dommer over nationen. I en dansk kontekst er fokus mere på danskernes fælles religion end på selve Gud. Derfor vil man ofte se civilreligion udtrykt som referencer til kristendom som værende unik for en dansk national identitet. For at være dansker må man også være kristen i nominel forstand. Eller sagt mere simpelt: danskerne er et kristent folk. Man behøver ikke at gå i kirke eller tro for at være en sådan kristen, men man skal identificere sig som kristen og mene, at det er kendetegnende for det at være dansk. Den slags referencer er der masser af i dansk folketingspolitik. Det er dog karakteristisk, at det at være dansk defineres på to måder i dansk politik. Dels defineres danskernes nationale identitet positivt, dvs. ved, hvad det indebæ-

rer, nemlig at være kristen. Dels defineres det ved, hvad det ikke indebærer, nemlig at være muslim.

Data og analysestrategi

Meningen med ph.d.-afhandlingens empiriske analyser var at analysere tilslutningen til dansk civilreligion på individniveau. De fleste analyser af civilreligion, i Danmark som i udlandet, er lavet på samfundsniveau. Ideen var så at operationalisere idéen om et dansk kristent nationalt identitet gennem spørgsmål, som målte både den positive og negative definition af, hvad det vil sige at være dansk. Det optimale ville have været spørgsmål, som direkte spurgte, om danskerne var kristne, eller om muslimer overhovedet kunne blive danskere. Sådanne findes desværre ikke i eksisterende survey, så den metodisk set optimale løsning ville have været at konstruere en ny survey. Dette var der desværre ikke penge til indenfor rammerne af et ph.d.-stipendium. Løsningen blev i stedet for at benytte eksisterende survey med spørgsmål, som mere indirekte målte ideen om en kobling mellem det danske og det religiøse.

Til analyserne blev brugt data fra følgende surveys:

- Religious And Moral Pluralism (RAMP 1998)
- International Social Survey Programme 1998 – Religion II (ISSP 1998) International Social Survey Programme 2003
- National Identity II (ISSP 2003)
- European Social Survey 2002 (ESS 2002)
- Valgundersøgelsen 2001 (Valg 2001)
- Valgundersøgelsen 2005 (Valg 2005)

Alle seks survey var udført på repræsentative samples som regel trukket fra folkeregistret via tilfældig udvælgelse. Alle samples var på over 1000 individer (undtaget RAMP, som var lavere). Data var indsamlet via personlige interview eller via postbesørgede spørgeskemaer. Alle datasæt undtagen RAMP kan findes og bestilles via Dansk Data Arkivs elektroniske søgekatalog.

De seks survey var lavet af forskellige forskere og med meget forskellige formål (for nærmere informationer om de enkelte survey se Dansk Data Arkivs elektroniske

søgearkiv, for RAMP 1998 se Dobbelaere & Riis 2002). RAMP og ISSP 1998 var begge lavet til at undersøge religion. ESS 2002 og ISSP 2003 var begge lavet til primært at analysere national identitet, mens de to danske valgundersøgelser, Valg 2001 og Valg 2005, var lavet til at undersøge politiske holdninger og partivalg. Umiddelbart burde de to religionscentrerede survey være de mest optimale og de politisk eller nationalt orienterede mindre optimale. Men dette var ikke tilfældet. Civilreligion er ikke et emne, som har været studeret kvantitativt særligt ofte, og derfor er relevante spørgsmål, som kan belyse emnet, sjældent medtaget i survey om religion. På den anden side er national identitet et vigtigt emne i politiske analyser, hvorfor spørgsmål om national identitet ofte findes i en eller anden form i politologiske survey.

Naturligvis havde ingen af de seks survey lige præcis det spørgsmål, som kunne afgøre om danskerne var civilreligiøse. Derfor måtte i stedet benyttes spørgsmål, som indirekte kunne måle civilreligiøsitet. Som før nævnt var dette en kobling mellem det kristne og det at være dansk; en kristen national identitet. Dette blev så koblet med afvisningen af en ikke-kristen national identitet, dvs. en muslimsk. De fleste af de seks survey havde spørgsmål, som indirekte målte kristen national identitet og afvisningen af ikke-kristen national identitet. Undtaget var dog ISSP 1998 og Valg 2001, som ikke havde spørgsmål, som målte kristen national identitet, men kun afvisningen af en ikke-kristen national identitet. Nogle af de samme spørgsmål blev stillet i flere survey. ESS 2002 og Valg 2005 stillede fx. begge et identisk spørgsmål om kristen national identitet. Dette gav ekstra muligheder for at teste den indbyrdes sammenhæng mellem den positive og negative måde at definere, hvad det ville sige at være dansker, kernen af dansk civilreligion. Nogle survey, fx. Valg 2005, havde mere end et spørgsmål, som kunne måle de to sider af dansk civilreligion. Dette gjorde det muligt at teste det rimelige i at sammenligne forskellige spørgsmål, som påstås at måle det samme bagvedliggende fænomen.

I alt indeholdt de seks survey 5 forskellige spørgsmål, der målte kristen national identitet og 7 spørgsmål, som målte afvisningen af en ikke-kristen national identitet. At gennemgå alle disse spørgsmål og alle de fundne kombi-

nationer af den positive og negative måde at definere dansk civilreligion på vil gå for vidt her. Har man lyst til den fulde analyse henvises til forfatterens ph.d.-afhandling (Lüchau 2008). Her vil fremgangsmåden i stedet blive illustreret gennem en mere begrænset sammenligning af to af de anvendte survey med to kombinationer af spørgsmål. Det drejer sig om data fra ESS 2002 og ISSP 2003.

Et analyseeksempel: Dansk civilreligion

ESS 2002 blev indsamlet via personlige interview, mens ISSP 2003 blev indsamlet via postbesørgede, selvudfyldte spørgeskemaer. Begge benyttede simpel tilfældig udvælgelse af svarpersoner via cpr-registret. De to survey er begge del af internationale survey programmer, men tilhører hver sit program med hver sin styregruppe. De er også udført af hver sin danske forskergruppe. At de begge er del af internationale surveyprogrammer betyder, at de er udført i andre lande, og at selve spørgeskemaet er oversat fra et fremmedsprog. Det betyder også, at begge survey er del af en større serie af survey.

Den grundlæggende metodiske forskel mellem de to survey var altså indsamlingsmetoden. Som allerede nævnt vil det alt andet lige betyde, at den væsentligste forskel mellem de to survey vil være svarprocenten. Dels vil flere af de individer, som blev bedt om at deltage, rent faktisk have deltaget oftere i ESS 2002 end i ISSP 2003. Dels vil svarpersonerne oftere have svaret på et givent spørgsmål i ESS 2002 end i ISSP 2003. En postspørgeskemaundersøgelse vil alt andet lige have flere ubesvarede spørgsmål pr. svarperson. Om forskellen i svarprocent er betydningsfuld afhænger grundlæggende af, om frafaldet er tilfældigt eller systematisk. Hvis det er en bestemt gruppe individer, fx. ældre eller kvinder, som vælger ikke at deltage, kan resultaterne miste deres repræsentativitet. Der er dog intet der tyder på, at det har været tilfældet i forstyrrende grad i hverken ESS 2002 eller ISSP 2003.

ESS 2002 havde to relevante spørgsmål.

De lød:

- Hvor væsentlige mener du, at hver af disse faktorer er, når det skal afgøres, om en person, der er født, opvokset og bosat i

et andet land, skal kunne flytte til Danmark...kommer fra en kristen baggrund?

- Mener du, at Danmarks kultur generelt undergraves eller beriges af, at mennesker fra andre lande flytter hertil?

Begge spørgsmål skulle besvares på en skala fra 0 til 10 og var således skalaer med midtpunkt.

ISSP 2003 havde ligeledes to relevante spørgsmål. De lød:

- Folk siger, at de følgende ting er vigtige for at være rigtig dansk. Andre siger, at de ikke er så vigtige. Hvor vigtig synes du, at hver af de følgende ting er? At være kristen
- Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: De muslimske lande udgør på længere sigt en farlig trussel mod Danmarks sikkerhed

Det første spørgsmål skulle besvares på en Likert-lignende firepunkts skala (Meget vigtigt, Ret vigtigt, Ikke særligt vigtigt, Slet ikke vigtigt). Denne skala havde således ikke noget midtpunkt. Det andet spørgsmål skulle besvares på en fempunkts Likert skala (Helt enig, Delvis enig, Hverken enig eller uenig, Delvis uenig, Helt uenig). Denne skala havde således et midtpunkt.

Skalaer med midtpunkt har den ulempe, at de giver respondenten mulighed for at vælge et neutralt svar, hvilket kan være forholdsvist intetsigende. Spørgsmål uden midtpunkt tvinger så at sige respondenten til at tage klarere stilling. Dette er blot for at sandsynliggøre, at det vil være en dårlig idé at sammenligne frekvenser på disse spørgsmål direkte.

Det første spørgsmål fra ESS 2002 spurgte til, om en kristen baggrund er vigtig for en indvandrer, der ønsker at bosætte sig i Danmark. Det første spørgsmål fra ISSP 2003 spurgte til, om det er vigtigt at være kristen for at være dansker. Man kan argumentere for, at begge spørgsmål på hver deres måde omhandler hvad, der er det karakteristiske for individer bosat i Danmark. Hvad, der er det karakteristiske for danskere i modsætning til ikke-danskere. Begge spørgsmål ønsker at få respondenten til at afsløre, hvad vedkommende lægger i den kvalitative definition af en dansker (i modsætning til den formelle definition nemlig en person, som er bosat i

Danmark). Spørgsmålene nærmer sig emnet fra hver sit udgangspunkt. Det ene spørger til folk, som ønsker at bosætte sig her, mens det andet spørger til personer, som allerede er bosat i Danmark. Respondenten kan i begge spørgsmål udtrykke en overbevisning om, at der er eller bør være en kobling mellem det at være dansk og det at være kristen. Begge spørgsmål måler lidt indirekte, om svarpersonerne tilslutter sig den positive definition af dansk civilreligion.

Det andet spørgsmål fra ESS 2002 spurgte til, om Danmarks kultur blev undergraved af indvandring. Det andet spørgsmål fra ISSP 2003 spurgte til, om de muslimske lande var en trussel mod den nationale sikkerhed. Begge spørgsmål spørger, om kulturel påvirkning udefra kan true Danmark. Hvem truslen kommer fra er umiddelbart ikke klart. I det førstnævnte spørgsmål er det indvandring, og det andet er det muslimske, altså ikke-kristne lande. Tidligere forskning har vist, at danskerne som helhed ikke skelner mellem indvandrere og muslimer (Gaasholt og Togeby 1995). De to betegnelser er nærmest synonyme. Det antyder, at truslen i begge spørgsmål bunder i Islam. I det ene tilfælde muslimer og det andet muslimske lande. Truslen er mod Danmark som nation. En kulturel trussel og en fysisk trussel. Set med nationalismens briller er begge trusler reelle. Der er tale om en trussel mod Danmark som nation; altså mod det forestillede fællesskab som danskerne har sammen (se Anderson 1991). Man kan derfor argumentere for, at begge spørgsmål indirekte måler tilslutningen til den negative definition af dansk civilreligion.

Diskret grafisk modelanalyse som redskab

Ser man på de to spørgsmåls par, er det indlysende, at hvor mange svarpersoner der var enige, og hvor mange svarpersoner der var uenige, ikke kan sammenlignes direkte. Hvis man som her antager, at spørgsmålsparrene måler det samme, må forskelle i tilslutning nødvendigvis være udtryk for, at spørgsmålene er formuleret forskelligt. At svarpersoner i den ene survey er mere civilreligiøse, mens svarpersoner i den anden survey er mindre civilreligiøse kan ikke være produktet af forskelle mellem de to udvalgte grupper. De to survey er begge udført på repræsentative

udvalg af den danske befolkning og kort tid efter hinanden, henholdsvis 2002 og 2003. Er der forskelle i, hvor mange som svarer hvad, må det nødvendigvis være formuleringen af spørgsmålene, der er årsagen.

Det er ikke muligt at bekræfte, at de to spørgsmålspar begge måler tilslutningen til dansk civilreligion alene ud fra, hvad svarpersonerne svarer; altså hvor mange som svarer positivt og hvor mange, som svarer negativt. Spørgsmålenes sammenlignelighed kommer af den kvalitative tolkning, som forskeren giver spørgsmålene. Der er dog en måde at styrke antagelsen om, at de to spørgsmålspar begge måler tilslutningen til dansk civilreligion. Hvis spørgsmålsparrene måler det samme, burde de svarpersoner, som svarer positivt, være de samme i begge survey. Hvis man stiller individer forskellige spørgsmål om fx. kristen tro, er det meget forskelligt, hvor mange som svarer positivt. Der er forholdsvis flere, som tror på Gud, end som tror på helvede. Ikke desto mindre er tendenserne de samme: kvinder, ældre og personer med korte uddannelser er mere tilbøjelige til at svare positivt. Hvis begge spørgsmålspar måler, hvor civilreligiøse svarpersonerne er, burde der være den samme sammenhæng mellem tendensen til at svare positivt og socio-demografiske faktorer.

Den bedste metode til at sammenligne svartendenserne er en multivariat analyse. Da spørgsmålsparrene er fra hver sit datasæt, må der laves to multivariate analyser, som derefter kan sammenlignes. Man kan argumentere for, at variablene fra ESS 2002 er på intervalniveau, hvilket tillader brugen af OLS multiple regression, men det er variablene fra ISSP 2003 desværre ikke. Det betyder, at en anden multivariatanalyse model må benyttes.

En af de mere velegnede er diskrete grafiske modeller også kaldet chain graph models (se Edwards 2000; Kreiner 2003). Disse har flere fordele frem for OLS multiple regression. De kan benyttes med alle variabeltyper inklusiv nominelle, og de kan kombinere variable på forskellige niveauer, fx. nominelle og intervalniveau variable i samme model. Grafiske modeller kan, i modsætning til OLS multiple regression, opstilles med mere end én afhængig variabel og kan operere med flere niveauer af afhængige og uafhængige variable. Grundlæggende ligger variablene i kæder således, at variable længere fremme

i modellen ikke kan påvirke de bagvedliggende variable. Princippet minder en del om opstillingen i en klassisk path analysis. I modsætning til multiple regression tager grafiske modeller som udgangspunkt, at de uafhængige variable er indbyrdes forbundne, hvilket mindsker konsekvenserne af multicolliniarity. Til slut er modellerne, som navnet antyder, grafiske. De illustreres ved hjælp af cirkler, som repræsenterer variable og linjer, som repræsenterer relationer. Modellerne er derfor meget intuitive at tolke.

Til at analysere civilreligion blev opstillet en fælles model, som skulle beregnes på begge datasæt, dvs. separat for ESS 2002 og ISSP 2003. Modellen fik følgende rekursive struktur: [civilreligion] <= [kirkegang, kirketilhørsforhold, politisk orientering, uddannelse] <= [køn, alder].

Modellen var blokrekursiv, dvs. at der antages kausalitet mellem blokkene, mens der intet antages indenfor hver blok. Alder kan således, ifølge modellen, styre fx. uddannelse eller civilreligiøsitet, men det omvendte kan ikke lade sig gøre. Uddannelse og politisk orientering kan gensidigt påvirke hinanden, men i følge modellen kan der ikke være tale om kausalitet. Om det er uddannelse, der styrer politisk orientering eller politisk orientering, som styrer uddannelse, kan modellen ikke sige noget om.

Af hensyn til sammenligneligheden blev de uafhængige variable omkodet, så de var så ens som muligt. Samtidig blev flere af variablene reduceret i processen. Dels fordi det ofte var den eneste måde, de kunne komme til at ligne hinanden på, og dels fordi det gjorde modelberegningerne hurtigere. Diskrete grafiske modeller kan hurtigt blive meget tidskrævende at beregne, hvis der er mange variable, eller hvis variablene har mange svarkategorier.

Nogle af omkodningerne var forholdsvis ukomplicerede. De reducerede naturligvis informationsmængden, men variablene havde stadig evnen til at differentiere svarpersonerne. Gode eksempler på trivielle omkodninger var kirkegang og alder. I ESS 2002 havde kirkegangsspørgsmålet 7 svarkategorier, mens der var 8 i ISSP 2003. I begge tilfælde var kategorierne numeriske i en eller anden forstand og kunne omformuleres til antal gange, svarpersonerne havde været i kirke i løbet af et år. Det betød, at begge variable

kunne reduceres til tre svarkategorier, således at informationen i de tre kategorier var den samme for begge variable. Alder blev reduceret til 4 alderskategorier. Fordi de to survey havde forskellige aldersdistributioner, blev inddelingene lidt forskellige, men havde det tilfælles, at de var 19 års intervaller, undtagen for den ældste kategori.

Mere kompliceret tilfælde inkluderede politisk orientering og uddannelse. I ESS 2002 var et spørgsmål, som bad svarpersonerne om at placere sig selv på en skala fra 0 til 10 gående fra venstreorienteret til højreorienteret. Denne selvplaceringsskala blev så reduceret til venstre-, midter- og højreorienteret. Et tilsvarende spørgsmål blev ikke stillet i ISSP 2003, hvorfor partivalg blev brugt i stedet for. De, som havde stemt på SF eller Enhedslisten ved sidste folketingsvalg (dvs. det i 2001), blev kategoriseret som venstreorienterede. De, som havde stemt på Socialdemokratiet, Det Radikale Venstre, Kristendemokraterne eller CD, blev kategoriseret som midterorienterede. De, som havde stemt Venstre, Konservative, Fremskridtspartiet eller Dansk Folkeparti, blev kategoriseret som højreorienterede. Denne kategorisering er naturligvis forskerens egen, men kan valideres i andre undersøgelser, fx. Valg 2005, hvor respondenternes gennemsnitlige rangordning af de politiske partiers position på en venstre/højreskala var kompatibel med den ovennævnte rangordning. Uddannelsesspørgsmålene i de to survey havde forskellige svarkategorier, men de kunne begge reduceres til fem kategorier og stadig differentiere svarpersonerne på en fornuftig måde. Første svarkategori var svarpersoner, som havde folkeskole eller gymnasium/HF, men ingen anden uddannelse. Den anden svarkategori var alle former for erhvervsfaglige uddannelser. De sidste tre kategorier var korte eller mellemlange, henholdsvis over eller under 3 år, videregående uddannelser udenfor universitetet og så universitetsgrader, dvs. kandidatgrader, og opefter. Fordi uddannelsesspørgsmålene i de to survey havde forskellige svarkategorier, fordeler svarpersonerne sig ikke i de omkodede svarkategorier på samme måde i de to datasæt. I ESS 2002 fx. var bachelor- og kandidatgrad den samme svarkategori, selvom den ene tager 3 år mod den andens 5 år. Bachelorgrader burde altså være i samme kategori som mellemlange videre-

gående uddannelser. Da kun meget få nøjes med en bachelorgrad fra universitetet, er det dog et mindre problem.

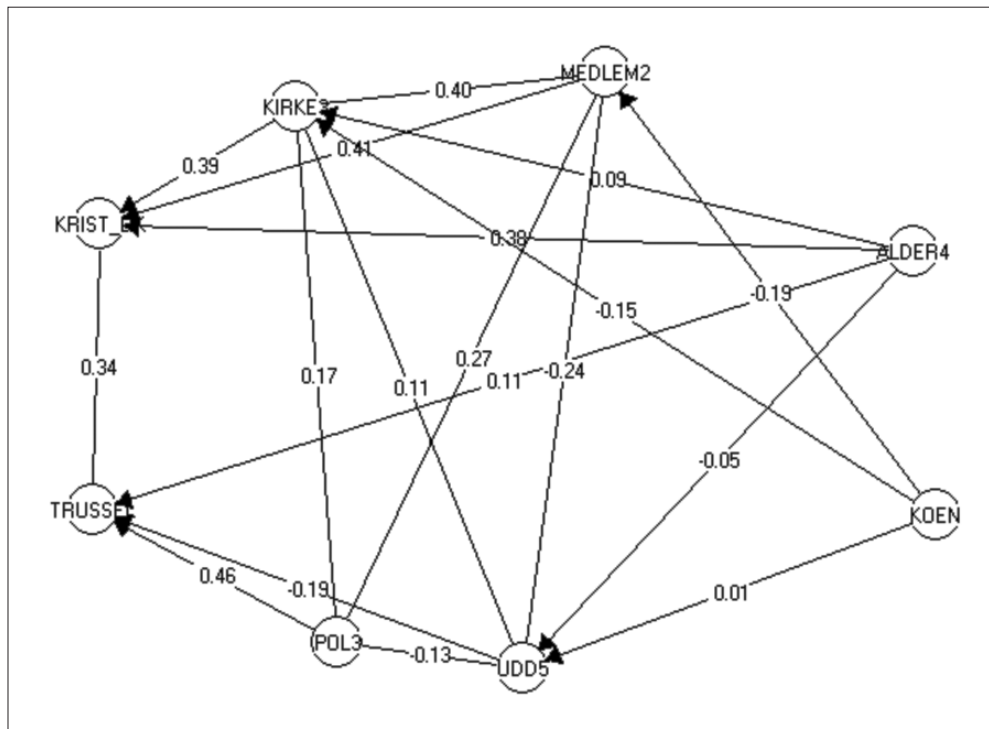
Det overordnede mål med omkodningerne var altså ikke, at variablene i modellerne skulle være eksakt ens, men at de skulle rangordne svarpersonerne efter samme princip og på en entydig måde. Variablene skulle differentiere med samme fortegn i de multivariate modeller. På den måde kunne de afsløre tendenser, i hvilke svarpersoner kunne siges at tilslutte sig dansk civilreligion. Disse tendenser kunne så sammenlignes på tværs af de to datasæt fra henholdsvis ESS 2002 og ISSP 2003.

Resultater

Der blev udregnet en version af modellen for Figur 1. For begge datasæt gjaldt det, at den positive og negative definition af dansk civilreligion vitterlig hang sammen. Selv når der blev kontrolleret for de ovennævnte variable, forblev de to sider af dansk civilreligion stærkt korrelerede. Det antydede, at det var korrekt at tolke de to spørgsmål, positiv og negativ definition af dansk civilreligion, som forbundne. På trods af at de to spørgsmål på overfladen måler forskellige ting, det ene kristent dansk national identitet og det andet holdningen til andre lande og indvandrere, var de statistisk korrelerede. Alt peger derfor på, at den dybere tolkning af de to spørgsmål var korrekt; de måler to sider af dansk civilreligion.

Ser man på hvilke variabler, som var styrende for tilslutningen til den positive og negative definition af dansk civilreligion, så mønstret også ret ens ud for de to datasæt. I begge modeller var tilslutningen til den positive definition af civilreligion påvirket af kirkegang, kirketilhørsforhold og alder. I ESS 2002 datasættet var den også påvirket af politisk orientering. I begge modeller udøvede alder og kirketilhørsforhold de stærkeste påvirkninger.

Mønsteret for, hvilke variable som var styrende for tilslutningen til den negative definition af dansk civilreligion, var også ret ens for de to datasæt. Både for ESS 2002 og ISSP 2003 var tilslutningen til den negative definition af civilreligion styret af alder, uddannelse og politisk orientering. I ESS 2002 var den også påvirket af kirkegang, omend påvirkningen var negativ. I begge modeller kom den

Figur 1.
Model for tilslutning
til civilreligion

stærkeste påvirkning fra politisk orientering og uddannelse.

I både ESS 2002 og ISSP 2003 var det således, at jo ældre svarpersonerne var, jo stærkere var deres tilslutning til dansk civilreligion. Udover det fremstod tilslutningen til dansk civilreligion lidt splittet. De, som ofte gik i kirke og de, som var medlemmer af folkekirken, var mere tilbøjelige til at tilslutte sig den positive definition af dansk civilreligion; dvs. have en kristen national identitet. Til gengæld var de højreorienterede og lavere uddannede mere tilbøjelige til at tilslutte sig den negative definition af dansk civilreligion; dvs. afvisning af Islam. Det antyder, at dansk civilreligion ikke er en entydig endsige samlende størrelse på individniveau. De to sider af dansk civilreligion støttes af forskellige grupper i samfundet og formentligt med forskellige motivationer.

Data fra to forskellige datasæt er blevet sammenlignet. To forskellige par af spørgsmål og forskellige formuleringer af baggrundsspørgsmål er blevet analyseret i den samme model. Udover forskellen i de præcise formuleringer af de anvendte spørgsmål, var de to survey også indsamlet med hver sin metode. Alligevel var resultaterne forholdsvis ens. Sammenligningen var dog kun rimelig,

fordi alle variable blev sammenlignet indirekte. Alle variable var rangordnede, og deres indbyrdes forhold blev kun analyseret som forskellige positioner på en rangstige. Nogle påvirkede civilreligion stærkere end andre, men generelt blev der ikke gjort meget ud af at sætte de uafhængige variable op mod hinanden. Enten havde de en påvirkning, eller også havde de ikke. Derfor blev de partielle korrelationer heller ikke nævnt, selvom de blev beregnet. Med de forskelle, som var mellem de to datasæt, er det ikke rimeligt at sammenligne korrelationerne direkte. Sammenligningen er derfor mere et spørgsmål om tolkning og lidt sund fornuft. Tilbageholdenhed og overblik gælder snarere end koefficienter og direkte model fremstillinger.

Udvidelse af eksemplet

Ovenstående er kun en del af den samlede analyse i ph.d.-afhandlingen. Som nævnt blev der benyttet data fra 6 survey i den endelige analyse. Selv med 6 separate datasæt var det muligt at opstille ensartede multivariate modeller efter samme mønster som i eksemplet. Modellerne for alle seks datasæt var forbavsende ens. Der var en høj grad af overlap i hvilke variable i modellerne, som påvirkede

de afhængige variable. For de datasæt, hvor der var spørgsmålspar, der målte civilreligion, gjaldt det, at de vedblev at være korrelerede, når man kontrollerede for andre variable. For alle datasæt var der et stort overlap i hvilke uafhængige variable, der var styrende for tilslutningen til civilreligion uanset hvilken af de to sider af dansk civilreligion, der blev analyseret. De uafhængige variable, der var styrende for tilslutningen til den positive definition, var ofte de samme, og det samme var gældende for den negative definition af dansk civilreligion.

Ved at benytte 6 datasæt i stedet for kun ét kunne analyserne vise, at dansk civilreligion rent faktisk havde det indhold, som blev postuleret ud fra forskerens tolkning af spørgsmålene. Via de ensartede mønstre for påvirkningen af de afhængige variable, blev påstanden om, at de valgte variable målte civilreligion, understøttet. Havde der kun været analyseret ét datasæt, havde konklusionerne stået langt svagere. Specielt fordi de spørgsmål, som blev analyseret, kun målte dansk civilreligion mere indirekte. Det er sværere at komme med håndfaste konklusioner, når der ikke er det perfekte fit mellem teori og empiri. Konklusioner blev også forstærket af, at de holdt på tværs af indsamlingsmetoder, forskellige spørgsmålsformuleringer og på tværs af tid, nemlig fra 1998 til 2005.

Konklusion

Set i et lidt bredere perspektiv viser de ovennævnte analyser, at sekundæranalyse af datasæt kan bidrage med information, som ville være svær at finde selv med til formålet konstruerede survey. Ved at analysere mere end én survey bliver konklusionerne styrket. Sekundæranalysen ovenfor viser også, hvor langt man kan nå, selvom man analyserer et fænomen, som ingen af de brugte survey var konstrueret til at undersøge. Tilgangen har naturligvis begrænsninger, men det er stadig værd at bemærke, hvor fleksible survey kan være. Leder man efter data til sekundæranalyser, er kræsenhed ikke en dyd. I stedet for at se sekundæranalyse af andre forskeres data som et nødvendigt onde, kan det også anskues som et mål i sig selv. Ved at bruge eksisterende survey kan man med den rette tilgang rent faktisk få ny og hidtil uset information frem.

Alt dette kræver naturligvis en vis forsigtighed i analyserne. Brugen af indirekte indikatorer og modeller, som ikke er eksakt ens, fordrer en mindre koefficient-dreven tilgang. I stedet for skal der fokuseres til mønstre og (grove) rangordninger af faktorer. Dette burde kompensere for, at variablene i analyserne ikke er helt ens, hvilket jo ellers er kravet for kvantitative sammenligninger. I sidste ende er det vel også, hvad statistisk analyse går ud på, nemlig at analysere mønstre og sammenhænge snarere end hårde koefficienter. Fokus bør være på omtanke snarere end matematik.

Referencer

- ANDERSEN, B.H. OG CHRISTOFFERSEN, M.N. (1982). *Om spørgeskemaer. Problemer ved spørgsmålsformulering i interviewundersøgelser*. København: Socialforskningsinstituttet.
- ANDERSON, B. (1991). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* [Revised edition]. London: Verso.
- CHRISTOFFERSEN, M.N. (1984). *Brev, telefon, besøg. En vurdering af anvendte dataindsamlingsmetoder*. København: Socialforskningsinstituttet.
- COLEMAN, J.A. (1970). Civil Religion. *Sociological Analysis* 31(2), s. 67-77.
- DOBBELAERE, K. OG RIIS, O (2002). Religious and Moral Pluralism: Theories, Research Questions, and Design. I R.L. Piedmont og D.O. Moberg (red.), *Research in the Scientific Study of Religion, Volume 13*, s. 159-171. Leiden: Brill.
- EDWARDS, D. (2000). *Introduction to Graphical Modelling* [2nd edition]. New York: Springer Verlag.
- GAASHOLT, Ø. OG TOGEBY, L. (1995). *I syv sind: Danskernes holdninger til flygtninge og indvandrere*. Århus: Politica.
- HANSEN, E.J. OG ANDERSEN, B.H. (2000). *Et Sociologisk værktøj. Introduktion til den kvantitative metode*. København: Hans Reitzels Forlag.
- KREINER, S. (2003). *Introduction to DIGRAM*. København: Biostatistisk Afdeling. [kan downloades som en del af programpakken DIGRAM på „<http://staff.pubhealth.ku.dk/~skm/skm/>“]
- LÜCHAU, P. (2008). *Religion and Societal Integration in Denmark. An Analysis of Civil Religion on the Individual Level*.

- København: Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.
- LÜCHAU, P. (2009). Toward a Contextualized Concept of Civil Religion. *Social Compass* 56(3), s. 371-386.
- NIELSEN, E.S. (1983). Konstruktion af strukturerede spørgeskemaer. *DDA-NYT* 27, s. 7-31.
- OLSEN, H. (2004). De plukkes ikke som blomster på en mark... Tendenser i kvantitativ metodelitteratur vedr. konstruktion og kvalitetssikring af surveydata. *Dansk Sociologi* 15(1), s. 65-95.
- PARSONS, T. (1968). On the Concept of Value-Commitments. *Sociological Inquiry* 38(2), s. 135-160.

Examining the „developmental origins of diseases“ hypothesis by using data from the Danish National Birth Cohort: a study on parental infertility and developmental coordination disorder in children as an example

Af JIN LIANG ZHU, MD, PH.D ¹ & JØRN OLSEN, MD, PH.D., DEPARTMENT OF EPIDEMIOLOGY, SCHOOL OF PUBLIC HEALTH, UNIVERSITY OF AARHUS

Recent findings suggest that many adult diseases may originate in utero and early childhood. The Danish National Birth Cohort (DNBC) has collected data on many exposures during pregnancy and childhood, which enables researchers to examine many possible links related to the „developmental origins of diseases“ hypothesis. Using data from the DNBC, we conducted research on the possible effects of infertility treatment as well as the underlying infertility problems in parents on the development and health of children. In this paper, we presented as an example our study about the effects of parental infertility and treatment on the risk of developmental coordination disorder in children, a common disease in school-age children. With continuing follow up of children born in the DNBC, we expect more research in this area in the future.

Introduction

According to the hypothesis of „developmental origins of adult diseases“ (Gluckman and Hanson, 2007), interference with fetal or early childhood growth may alter cell structures and/or metabolisms of rapidly growing organs and permanently change organ function. Many studies have provided evidence for the links between reduced birth weight and increased risk of coronary heart disease,

diabetes, hypertension, and stroke in adulthood. Fetal malnutrition is considered to be one of the most important risk factors for the associations. The first direct evidence came from follow up studies of men and women in middle and late life whose body measurements at birth had been recorded. Critics argued that people whose growth was impaired in utero and during infancy may continue to be exposed to an adverse environment in childhood and adult life, and it is this later environment that produced the effects (Gluckman and Hanson, 2007).

Recent findings indicate that interactions between pre- and postnatal environment have an important influence on the risk of coronary heart disease (Eriksson et al., 2001). To study this requires that data on pre- and postnatal growth and environment recorded in the past are available for research. However, in retrospective cohorts based on secondary administrative data, data on lifestyle factors are usually missing. Even in the Nordic countries with tradition of establishing registers way back in time, no or limited data on many of these exposures are ready for use.

The Danish National Birth Cohort is an exposure register established with the aim of exploring the potential impact of social, environmental, and lifestyle factors during pregnancy and childhood on the health and development of children (Olsen et al., 2001).

1. Correspondence to: Jin Liang Zhu. Phone: 89426074; fax: 86131580; email: zjl@soci.au.dk.

The Danish National Birth Cohort is archived in the Danish Data Archive, DDA-17541, DDA-22345, DDA-23163 and DDA-23164.

The cohort included about 100,000 pregnancies and their outcomes and collected data on many exposures, as well as outcomes, on the parents and the children through two pregnancy interviews and two postnatal interviews. Long-term follow up of children is continuing, such as the 7- and the 11-year follow ups. The cohort provides unprecedented opportunities to critically test many links related to the „developmental origins of adult diseases“ hypothesis. Pre- and postnatal infections, stress, hormones, and environmental exposures may all have long-lasting effects.

Increasing number of children is born after assisted reproductive technologies, and currently these children represent 1-3% of all children in many countries (Andersen et al., 2007; Wright et al., 2005). There are concerns about the safety of the in-vitro procedures, including culture medium, artificial sperm selection, and ovarian stimulatory drugs, as well as the underlying infertility problems in parents. Using data from the Danish National Birth Cohort, we conducted a series of studies on the possible effect of infertility and its treatment on the health and development of children (Zhu et al., 2006; Zhu et al., 2007a; Zhu et al., 2007b; Zhu et al., 2009a; Zhu et al., 2009b; Zhu et al., 2009c; Zhu et al., 2010). In this paper, we presented our experience in doing our projects, with the study on parental infertility and developmental coordination disorder (DCD) in the offspring (Zhu et al., 2010) as an example.

Information on infertility and infertility treatment

The information was collected in the first interview of the Danish National Birth Cohort, which was administered around 16 weeks of gestation. Women were asked if their pregnancy was planned, partly planned, or not planned. If the pregnancy was planned or partly planned, women were also asked how long they had tried to become pregnant (time to pregnancy). Women who reported a waiting time to pregnancy of 6 months or more were further asked if they or their partner had received any infertility treatment,

and if yes, they provided the treatment procedures, including intracytoplasmic sperm injection (ICSI), in vitro fertilization (IVF), intrauterine insemination (IUI), and hormonal treatment (HT). With the information, we grouped couples into (1) „fertile“ if they had planned their pregnancy and conceived within 12 months with no treatment for infertility, (2) „untreated infertile“ if they planned their pregnancy and conceived beyond 12 months but received no treatment for infertility, and (3) „treated infertile“ if they had been treated for infertility.

Information on developmental coordination disorder

Developmental coordination disorder (DCD) is one of the most common disorders among school-age children (prevalence: ~5%), but to date, there is no universally accepted gold standard for the measurement of motor coordination. The DCD Questionnaire (DCDQ) is designed for parents to respond to questions related to motor skills in children aged 5 to 15 years. The high internal consistency and discriminant function make the DCDQ appropriate as a screening tool (Wilson et al., 2000). The DCDQ'07 version was used in the 7-year follow up, and this version consists of 15 items, including playing ball (throwing, catching, hitting), jumping, running, completing motor activities, writing (fast, legibly, with proper effort), cutting, participating in sports, learning motor tasks, doing things quickly and competently, not being clumsy, and sitting easily for long periods. On a 5-point Likert scale, parents are asked to compare the motor performance of their child to other children of the same age. It provides a standard method to evaluate a child's motor coordination in everyday, functional activities. Each item scores 1 to 5 points, and a total score sums those of 15 items, giving 15 to 75 points. A high score suggests no DCD, and a total score of 46 or below has been suggested as the cut-off for defining children with DCD or suspected DCD (<http://dcdq.ca>).

Data analysis and main findings

We used logistic regression to calculate odds ratios of having DCD when comparing children of infertile couples, treated or untreated,

with children of fertile couples. We also considered in the logistic regression models a number of potential confounders, including maternal age, parity, smoking, alcohol intake, pre-pregnancy body mass index, and occupational status, which were obtained from the first interview. We found that, compared with children born of fertile couples, children conceived after a waiting time to pregnancy of longer than 12 months or after infertility treatment had a slightly higher risk of DCD. None of the individual treatment procedures was significantly associated with a higher risk of DCD. Our findings are overall reassuring, but low fecundity or its determinants may be associated with a modestly increased risk of DCD, though whether this has long-term implications is not known.

Comments

Questions about infertility and infertility treatment are detailed, although there are problems related to some of the patterns of the questions. Infertility is usually defined as a failure to achieve a clinically recognized pregnancy after more than 12 months of unprotected intercourse (time to pregnancy >12 months). In the study, children who were born after a time to pregnancy of more than 12 months and whose parents received no infertility treatment were not only one of our study populations, but they also served as a reference group for IVF/ICSI children.

In the example of developmental coordination disorder as an outcome, it was once believed that children with developmental coordination disorder would outgrow their motor dysfunction, but evidence suggests that these difficulties persist into adolescence and adulthood (Polatajko and Cantin, 2005). The difficulty in defining this disorder has been worsened by the varying terminologies used over the years to describe children with coordination difficulties. Terms, such as, clumsiness or the clumsy child syndrome, minimal brain dysfunction, developmental dyspraxia, perceptuomotor dysfunction, motor learning difficulty, sensory integration disorder, and disorder of attention and motor perception have all been used (Gibbs et al., 2007). The use of the term „developmental coordination disorder“ is fairly recently inspired by the London Censensus of 1994, and research

about this disorder has since been increased drastically (Polatajko and Cantin, 2005; Zwicker et al., 2009). Still, little is known about the etiology of this disorder. With the data collected in the Danish National Birth Cohort, we expect more research addressing this disorder in the future.

With nearly 100,000 children in the Danish National Birth Cohort, it should be possible to study many common diseases like DCD. As the Danish National Birth Cohort is an exposure register, we can also take into consideration a number of potential confounders or covariates in analysis, which was not possible in the past. More follow up data like 7- and 11- year follow up continue to be collected, and all children are followed up in existing population-based health registers. With these follow up data and data from the national registers like the National Hospital Register, we will be able to examine many possible links related to the hypothesis of „developmental origins of adult diseases“, taking into consideration the dynamic of data collected over long time periods.

Acknowledgement

This work was supported by a grant from the Danish Medical Research Council (No. 09-063477). The Danish National Research Foundation has established the Danish Epidemiology Science Centre that initiated and created the Danish National Birth Cohort. The cohort is furthermore a result of a major grant from this Foundation. Additional support for the Danish National Birth Cohort is obtained from the Pharmacy Foundation, the Egmont Foundation, the March of Dimes Birth Defects Foundation, the Augustinus Foundation, and the Health Foundation.

References

- ANDERSEN AN, GOOSSENS V, GIANAROLI L, FELBERBAUM R, DE MOUZON J AND NYGREN KG. ASSISTED REPRODUCTIVE TECHNOLOGY IN EUROPE, 2003. Results generated from European registers by ESHRE. *Hum Reprod* 2007;22:1513-1525.
- ERIKSSON JG, FORSEN T, TUOMILEHTO J, OSMOND C AND BARKER DJ. Early growth and coronary heart disease in later life: longitudinal study. *BMJ* 2001;322:949-953.
- GIBBS J, APPLETON J AND APPLETON R. Dysp-

- raxia or developmental coordination disorder? Unravelling the enigma. *Arch Dis Child* 2007;92:534-539.
- GLUCKMAN P AND HANSON M. *Developmental Origins of Health and Disease*. Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- OLSEN J, MELBYE M, OLSEN SF, SORENSEN TI, AABY P, ANDERSEN AM, TAXBOL D, HANSEN KD, JUHL M, SCHOW TB, *ET AL*. The Danish National Birth Cohort – its background, structure and aim. *Scand J Public Health* 2001;29:300-307.
- POLATAJKO HJ AND CANTIN N. Developmental coordination disorder (dyspraxia): an overview of the state of the art. *Semin Pediatr Neurol* 2005;12:250-258.
- WILSON BN, KAPLAN BJ, CRAWFORD SG, CAMPBELL A AND DEWEY D. Reliability and validity of a parent questionnaire on childhood motor skills. *Am J Occup Ther* 2000;54:484-493.
- WRIGHT VC, SCHIEVE LA, REYNOLDS MA AND JENG G. Assisted reproductive technology surveillance - United States, 2002. *MMWR Surveill Summ* 2005;54:1-24.
- ZHU JL, BASSO O, OBEL C, BECH BH, NOHR EA, SHRESTHA A AND OLSEN J. Parental infertility and sexual maturation in children. *Hum Reprod* 2009a;24:445-450.
- ZHU JL, BASSO O, OBEL C, BILLE C AND OLSEN J. Infertility, infertility treatment, and congenital malformations: Danish national birth cohort. *BMJ* 2006;333:679.
- ZHU JL, BASSO O, OBEL C, CHRISTENSEN K AND OLSEN J. Infertility, infertility treatment and twinning: the Danish National Birth Cohort. *Hum Reprod* 2007a;22:1086-1090.
- ZHU JL, BASSO O, OBEL C, HVIDTJORN D AND OLSEN J. Infertility, infertility treatment and psychomotor development: the Danish National Birth Cohort. *Paediatr Perinat Epidemiol* 2009b;23:98-106.
- ZHU JL, OBEL C, BASSO O, BECH BH, HENRIKSEN TB AND OLSEN J. Infertility, infertility treatment, and mixed-handedness in children. *Early Hum Dev* 2009c;85:745-749.
- ZHU JL, OBEL C, BASSO O AND OLSEN J. Parental infertility and developmental coordination disorder in children. *Hum Reprod* 2010;25:908-913.
- ZHU JL, OBEL C, BECH BH, OLSEN J AND BASSO O. Infertility, infertility treatment, and fetal growth restriction. *Obstet Gynecol* 2007b;110:1326-1334.
- Zwicker JG, Missiuna C and Boyd LA. Neural correlates of developmental coordination disorder: a review of hypotheses. *J Child Neurol* 2009;24:1273-1281.

Effektmålinger inden for socialområdet

Af STÉPHANIE V. LYK-JENSEN, SENIORFORSKER PH.D. & EDITH MADSEN, PROJEKTFORSKER, SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

Den øgede opmærksomhed omkring evidensbaseret politik og omkring, hvordan forskellige indsatser på det sociale område virker, har bragt effektmålingsmetoderne i fokus. Effektmålinger bliver mere og mere relevante i forhold til at skabe viden om, hvilke indsatser der virker. I Danmark har der af forskellige årsager ikke været en tradition for at evaluere de sociale indsatser ved hjælp af kvantitative effektmålingsmetoder. Dette skal ses som en modsætning til lande som Sverige eller Norge, hvor effektmålinger er langt mere udbredte.

Begrebet „effektmåling“ anvendes i mange sammenhænge, og det er derfor vigtigt at præcisere, hvad der menes med dette. Ved effektmåling forstås en kvantitativ analyse af, om et politisk initiativ eller en indsats har den ønskede virkning på en bestemt målgruppe. Dette forudsætter, at virkningen eller effekten kan måles, og dernæst handler det om at finde og bestemme størrelsen af (kvantificere) indsatsen på målet for effekt. Her er det vigtigt at indse, at den sammenhæng mellem en indsats og målet for effekt, man måtte finde, ikke nødvendigvis er det samme som en kausal sammenhæng (hvad er virkningen af indsatsen på målet for effekt?). Ved korrekt brug af eksperimentel design og statistiske og økonometriske metoder, der er tilpasset den måde, data er fremkommet på, vil man kunne give et mål for effekten af en indsats. Artiklen bidrager med at give en indsigt i de overordnede principper bag effektmåling samt de praktiske udfordringer. Artiklen gennemgår ikke de tekniske detaljer i forhold til de kvantitative analyser, men henviser til den relevante litteratur på området.

Artiklen er struktureret på følgende måde. I afsnit 2 præciserer vi, hvad der menes med effektmåling, og vi introducerer de relaterede begreber. Afsnit 3 og afsnit 4 præsenterer principperne og fordelene samt udfordringerne i kontrollerede og ikke-kontrollerede eksperimenter. Afsnit 5 præsenterer typer af

data og krav til data, der skal bruges for at lave en effektmåling. Afsnit 6 giver en konklusion.

Hvad er effektmåling?

Som tidligere nævnt handler effektmåling om at kvantificere den kausale sammenhæng mellem indsatsen og effekten af denne. Kunsten er at sikre sig, at den effekt, man måtte se, kun kan skyldes indsatsen og altså ikke kan forklares af andre forhold. Første trin i en effektmåling er en afgrænsning og præcisering af, hvad det er, man ønsker at måle effekten af. Herunder en afklaring af, hvad indsatsen består i, hvilken målgruppe den er møntet på, og hvordan den tænkes at påvirke målgruppen. Næste trin i en effektmåling er at finde ud af, hvordan effektmålingen skal laves i praksis. Herunder hvilken tilgang der anvendes i forhold til at afdække den kausale effekt af indsatsen.

Hvad er indsatsen?

I forhold til medicinske effektmålinger, hvor en behandling består af et bestemt præparat i en bestemt dosering, oplever man ofte, at indhold og omfang af sociale indsatser ikke på samme måde er veldefinerede og afgrænsede. Det, der betegnes som én indsats, kan i virkeligheden ofte i praksis dække over mange forskellige ting. Hvis man sammenligner flere forskellige indsatser med det formål at undersøge, om den ene virker bedre end den anden, er det nødvendigt at sikre sig, at de faktisk er forskellige, og hvad der i givet fald adskiller dem. Ellers er en effektmåling ikke meningsfuld.

Effektmålinger forudsætter, at indsatsens indhold og omfang er afgrænset og veldefineret. Dette er vigtigt af flere grunde. For det første er det en forudsætning for at kunne forstå og måle virkningen af indsatsen. For det andet er det nødvendigt for at kunne anvende resultaterne af effektmålingen i praksis. Hvis

man eksempelvis ønsker at undersøge effekten af at give en bestemt type af foranstaltning til børnefamilier, der oplever problemer, er det vigtigt at præcisere, hvad foranstaltningen helt præcist består af. Hvad er foranstaltningens omfang og varighed, og er den målrettet forældrene eller børnene? Hvis foranstaltningen viser sig at være effektiv, og man fx ønsker at tilbyde den til alle i målgruppen, er det selvfølgelig nødvendigt at kende det præcise indhold, og det er derudover et særdeles vigtigt input i tilrettelæggelsen af nye indsatser. Dette gælder også, hvis foranstaltningen viser sig ikke at være effektiv. Det er vigtigt at vide, hvad det er, der ikke har den ønskede virkning.

Hvordan virker indsatsen? Udfaldsmål

Effektmålinger antager, at formålet er klarlagt, og at der kan defineres klare udfaldsmål for indsatsen, dvs. indikatorer, der kan give et kvantitativt mål for, i hvilken grad indsatsen har en effekt. Effekten siger noget om, hvilken virkning den givne indsats har i forhold til et specifikt kriterium. Derfor er det vigtigt at klargøre formålet med indsatsen, dvs., hvad man vil forandre, forebygge eller forbedre, herunder hvad succeskriteriet eller udfaldsmålet er. Man kan måle effekten i forhold til et eller flere succeskriterier (udfaldsmål), som både kan være subjektive, det kan fx handle om, at personer, som modtager indsatsen, får forbedret deres livskvalitet, bliver socialt integreret eller får formindsket konsekvenserne af et handicap, og objektive som fx en stigning i elevens testscore, eller at man er kommet i arbejde.

Et effektmålingsstudies formål er at finde ud af, om en bestemt indsats virker bedre, på samme måde eller dårligere i forhold til normal praksis på området på et eller flere udfaldsmål. De mest almindelige typer af effektmålinger er: 1) sammenligning af to eksisterende indsatser; 2) sammenligning af en ny indsats med en eller flere eksisterende indsatser, der repræsenterer normal praksis på området; 3) sammenligning af en kombination af indsatser med indsatserne hver for sig.

Hvordan kan man bevise kausalitet? Den kontrafaktiske situation

Idet effektmålingens hovedformål er at kunne finde ud af, hvilken indsats der virker bedst,

skal den anvendte metode kunne påvise, at der er en kausal sammenhæng mellem indsats og de valgte udfaldsmål på baggrund af nogle teorier omkring de bagvedliggende mekanismer. Typisk er det nemt at finde en sammenhæng mellem to ting, men det kan være svært at bevise, at den ene er konsekvensen af den anden.

Eksempler på kausalitetsspørgsmål kunne være: „Hvad er den kausale effekt af et kursus i jobsøgning for arbejdsløse i forhold til chancen for at få et arbejde?“ „Hvad er den kausale effekt af et familierapiforløb for børnenes trivsel?“ For at besvare disse spørgsmål, kræves det, at man kan besvare de kontrafaktiske spørgsmål: „Hvad ville situationen have været for arbejdsløse, der deltog i et kursus i jobsøgning, hvis han/hun i stedet ikke havde deltaget i det pågældende kursus i jobsøgning?“ „Hvad ville situationen have været for den arbejdsløse, der ikke deltog i et jobsøgningskursus, hvis han/hun i stedet havde deltaget i jobsøgningskurset?“

En allokering af personen til enten indsats- eller kontrolgruppen er med til at afspejle den kontrafaktiske situation. *Indsatsgruppen* består af personer, som modtager den indsats, man vil effektmåle (deltagelse i jobsøgningskursus), mens *kontrolgruppen* består af personer, der ikke modtager den undersøgte indsats (enten ingenting: deltager ikke i jobsøgningskursus eller i forhold til normal praksis). Effektmålingens kerneproblem er, at man ikke ved, hvordan det ville være gået personerne, hvis de ikke havde modtaget indsatsen. For at kunne besvare dette spørgsmål skal man have en kontrolgruppe, som ligner dem, der har modtaget indsatsen, og dermed skal afspejle, hvordan det ville være gået disse personer, hvis de i stedet ikke havde modtaget indsatsen. Kontrolgruppen bruges til at sikre, at den effekt, der findes hos dem, der får indsatsen, skyldes selve indsatsen og dermed ikke er en effekt, der ville være opstået alligevel. Det er vigtigt at understrege, at for at kunne besvare spørgsmålet: „Hvad virker?“, skal man kunne opbygge en kontrafaktisk situation.

Naturligvis kan en person kun optræde i enten indsats- eller kontrolgruppen, og man observerer derfor kun det *realiserede* udfald og ikke det *kontrafaktiske* udfald, dvs. det udfald, som netop denne person ville have haft, hvis vedkommende havde været i den

anden gruppe. Af den årsag kan man aldrig beregne effekten af en indsats på individniveau, men alene *den gennemsnitlige effekt* for en gruppe af personer.

I praksis er de personer, der modtager en bestemt indsats, oftest forskellige fra dem, der ikke modtager indsatsen. En indsats er typisk målrettet en bestemt gruppe fx udsatte børn eller arbejdsløse. Beslutningen om at modtage en indsats er i mange tilfælde frivillig eller valget mellem flere indsatser afhængigt af andre faktorer, hvilket sandsynligvis giver selv-selektion. Et eksempel kunne være arbejdsløse, der melder sig til et bestemt uddannelsesforløb med henblik på at komme i arbejde. Hvis disse personer også er dem, der har været arbejdsløse i kortest tid og dermed har størst tilknytning til arbejdsmarkedet, kan man ikke umiddelbart sammenligne med de arbejdsløse, som valgte ikke at deltage i uddannelsesforløbet. Et andet eksempel kunne være anbringelse af børn uden for hjemmet enten hos slægtninge eller i plejefamilier. Her kunne man forstille sig, at familier, hvor slægtsanbringelse er muligt, også er de familier med de største menneskelige og økonomiske ressourcer. Hvis man ønsker at undersøge, hvilken anbringelsesform der virker bedst fx i forhold til, at barnet får en uddannelse og undgår kriminalitet, kan man ikke umiddelbart sammenligne slægtsanbragte børn med børn, der er anbragt i plejefamilier, og tilskrive en eventuel forskel, at de er anbragt hos slægtninge. Gruppen af personer, der ikke har modtaget en indsats, er altså ikke altid en sammenlignelig gruppe, idet forskelle mellem de to grupper både kan skyldes indsatsen eller andre faktorer. Effektmålingens udfordring er at tage højde for andre forhold, der påvirker udfaldsmålet. For eksempel: Er man kommet i arbejde på grund af et uddannelsesforløb, eller fordi man havde en stærkere tilknytning til arbejdsmarkedet i forvejen? Klarer slægtsanbragte børn sig bedre, fordi de er anbragt hos slægtninge, eller fordi de forvejen kommer fra mere resourcestærke familier?

For at kunne adskille effekten af en indsats fra selektion kræver det, at man forstår den måde, hvorpå personerne er inddelt i indsats- og kontrolgrupper. I de følgende afsnit præsenterer vi forskellige tilgange og overvejelser i forhold til, hvordan denne allokering er sket.

Randomiserede kontrollerede eksperimenter

En måde at måle effekten af en social indsats på er ved såkaldte randomiserede kontrollerede eksperimenter eller forsøg (*RCT-Randomised Control Trial*). Fordelen ved den tilgang er, at man i princippet undgår selektion og skaber en sammenlignelig kontrolgruppe. En randomisering allokterer personerne i målgruppen i enten indsats- eller kontrolgruppen efter et tilfældighedsprincip (lodtrækning). Denne allokeringsmekanisme skaber to grupper, som i gennemsnit er „ens“, (hvis man gør det for en stikprøve af en vis størrelse, se Wilson VanVoorhis & Morgan, 2007). Hvis en gruppe af personer tilfældigt fordeles i enten indsats- eller kontrolgruppen, vil det eneste, der adskiller dem (i gennemsnit), være indsatsen. På denne måde undgås selektion i princippet. Dette betyder, at eventuelle forskelle i udfaldsmålet må skyldes indsatsen. Dette er med til at sikre eksperimentets *interne validitet*, idet man kan konkludere, at den målte effekt er en konsekvens af indsatsen. Som tidligere understreget er den population eller målgruppe, man allokterer, til enten indsats- eller kontrolgruppen, ikke nødvendigvis en „tilfældig stikprøve af hele populationen“. I så fald skal man huske at fortolke effekten som værende gældende for den underpopulation eller målgruppe og ikke generalisere til hele populationen eller til hele befolkningen.

Der findes forskellige alternative metoder til at randomisere personer eller grupper til indsats- og kontrolgruppe. I den mest simple form svarer det til at lade udfaldet af et møntkast afgøre allokeringen. Dette er velegnet, hvis stikprøven er på mindst 50 personer, ellers kan man benytte mere avancerede teknikker som stratificeret randomisering, parvis randomisering eller minimeringsprincippet, se Torgenson & Torgenson (2008) for yderligere detaljer. I princippet er før-målinger ikke nødvendige i randomiserede forsøg, da den tilfældige allokering deler indsats- og kontrolgruppe i to sammenlignelige grupper, hvor den eneste forskel i gennemsnit er, at den ene har modtaget en indsats, mens den anden ikke har. Alligevel er der mange gode grunde til at have en før-måling. Først og fremmest fordi man kan korrigere for systematiske forskelle, der måtte være opstået på trods af den

tilfældige allokering. Dernæst vil man bedre kunne se forskelle mellem indsats- og kontrolgruppen fra tilfældig variation med deraf følgende mindre krav til stikprøvens størrelse. Yderligere kan før-målinger være med til at belyse, om der er en sammenhæng mellem de initiale forhold og effekten af indsatsen. Det kan bidrage til den eksterne validitet, dvs., om resultater kan generaliseres og gentages i anden kontekst og for andre grupper af modtagere.

Selv om princippet bag randomiserede forsøg er meget enkelt, skal de implementeres med omhu. En udfordring i randomiserede forsøg er at få dem accepteret inden for det sociale eller uddannelsesmæssige område. Cook (2002) giver en redegørelse for de forskellige grunde, der bliver brugt på det uddannelsesmæssige område, og konkluderer, at selv om der kan være nogle ulemper med randomiserede forsøg, byder de på det bedste alternativ, når det drejer sig om at identificere kausalitet mellem indsatsen og udfaldsmål. Derudover er et af de typiske argumenter imod randomiserede forsøg de etiske overvejelser. Disse afhænger meget af alternativet til indsatsen. Man kan også sætte spørgsmålstejn ved noget af nuværende praksis, som ikke er blevet effektmålt, og hvor man faktisk ikke ved, om indsatsen har den påtænkte effekt eller ej, og om man eventuelt kunne bruge disse ressourcer på en mere effektiv måde til gavn for dem, der modtager indsatsen. En måde at undgå de etiske problemer i forhold til, at en gruppe modtager indsatsen, mens en anden gruppe ikke gør, findes i et design, hvor alle ender med at modtage indsatsen. Det kan også være relevant at benytte en naturlig lejlighed til at introducere randomisering, fx når efterspørgslen efter en indsats ikke kan imødekommes. I så fald kan man tilfældigt udvælge en indsatsgruppe blandt målgruppen og lade resten fungere som kontrolgruppe.

Et vellykket eksperiment kræver en god dialog mellem forskere og praktikere på det social- og uddannelsesmæssige område for at opnå en fælles forståelse af formålet med eksperimentet og derved undgå velmenende beslutninger, der kunne lede til afvigelse fra perfekt randomisering. Det er meget vigtigt for den interne validitet af et eksperiment, at det foregår som planlagt, ellers er det unødvendigt og spild af ressourcer.

Naturlige eksperimenter

En anden tilgang til effektmåling er baseret på data, der ikke er fremkommet som et resultat af et kontrolleret eksperiment. Inden for samfundsvidenskab er der en lang tradition for at anvende data fra såkaldte ikke-eksperimentelle design i effektmålinger. Mere præcist betyder det, at datamaterialet, som anvendes, ikke er et resultat af et kontrolleret eksperiment, men i stedet er et resultat af passiv observation af individers valg og handlinger. På baggrund af denne type af data kan man ikke umiddelbart konkludere, at de forskelle, man finder i målet for effekt mellem indsats- og kontrolgruppen, skyldes selve indsatsen. Den forskel, man måtte finde ved at sammenligne indsats- og kontrolgruppen, kan også skyldes, at der er systematiske forskelle i forhold til andre faktorer, der påvirker eller påvirkes af målet for effekt. Som beskrevet tidligere er der ofte selv-selektion. Eksempelvis ved at man finder, at arbejdsløse, der deltager i et bestemt uddannelsesforløb, har større sandsynlighed for at komme i arbejde end arbejdsløse, der ikke deltager. Denne forskel kan ikke umiddelbart tilskrives deltagelse i uddannelsesforløbet. Det kunne fx skyldes, at de arbejdsløse, der vælger at deltage i uddannelsesforløbet, har større kompetencer og dermed større sandsynlighed for at komme i arbejde end de arbejdsløse, der vælger ikke at deltage i uddannelsesforløbet.

For at anvende ikke-eksperimentelle data til effektmåling er ideen, at man på en eller anden måde skal have det til at ligne eksperimentelle data. En måde at gøre dette på er ved at anvende datamateriale, der er genereret ved naturlige eksperimenter. Herved forstås data, hvor allokeringen af individer i henholdsvis indsats- og kontrolgruppe er sket „naturligt“ i modsætning til „kontrolleret“. Allokeringen er altså ikke udført og kontrolleret af forskeren (undersøgeren) med henblik på at lave effektmåling. Eksempler kunne være politikændringer, der er gennemført i nogle kommuner, men ikke i andre. Dette kunne eksempelvis være tilfældet, at det kun er nogle kommuner, der tilbyder et uddannelsesforløb til de arbejdsløse. Der er således mulighed for at inddele de arbejdsløse i indsats- og kontrolgrupper og så sammenligne sandsynligheden for at komme i arbejde. For at dette skal være et udtryk for effekten af uddannelsesforløbet,

skal det være sådan, at de arbejdsløse i de to grupper i gennemsnit skal være ens i forhold til alle faktorer, der påvirker sandsynligheden for at komme i arbejde eksempelvis kompetencer og arbejdsmarkedserfaring. Derudover skal jobmulighederne for de arbejdsløse være ens i indsats- og kontrolgruppen. Det kan fx ikke være sådan, at det er de kommuner, hvor der er størst arbejdsløshed (og dermed mindst sandsynlighed for at komme i arbejde), der har introduceret uddannelsesforløbet. Som dette eksempel illustrerer, er det i mange tilfælde sådan, at de forskelle, der findes mellem indsats- og kontrolgruppen, ikke kun skyldes indsatsen, men også kan forklares ved selektion eller forskelle i andre bagvedliggende faktorer.

I Danmark har man mulighed for at trække en stor mængde af oplysninger fra registerdata og dermed bruge de naturlige eksperimenter, der allerede findes. Dette kan også gøres retrospektivt. Desuden giver denne type af data mulighed for at følge de samme personer over tid og dermed se udviklingen i målet for effekt både før og efter indsatsen for indsatsgruppen og sammenligne med den tilsvarende udvikling i kontrolgruppen. Dette giver i mange tilfælde mulighed for at tage højde for visse typer af selektion. Desuden har man via kobling af forskellige registerdataoplysninger en mængde informationer, som ellers ikke er tilgængelige i andre lande. (Dette kunne være arbejdsmarkedstilknudning, familiemæssig baggrund, hvordan klarer ens søskende sig i forhold til uddannelse og kriminalitet.). Ved korrekt brug af statistiske/økonometriske metoder (IV, matching, selektionsmodeller) er der i Danmark særligt gode muligheder for at benytte data fra naturlige eksperimenter til effektmålinger, se Blundell & Costa Dias (2000, 2002) og Schlotter et al (2009) for en ikke teknisk oversigt over de forskellige metoder.

Data

Gode effektmålinger kræver gode data, som helst både før og efter indsatsen er givet for både indsats- og kontrolgruppen. Som hovedregel anser man registerdata for at være af høj kvalitet i forhold til andre typer af data. Fordelene ved registerdata er, at man kan få dem retrospektivt. De indeholder detaljerede oplysninger på personniveau og giver

mulighed for at følge udviklingen over tid (paneldata). Dette giver nogle åbenlyse fordele i forhold til at forstå personers adfærd i forhold til introduktion af indsatser. Et problem er det dog, at registerdata ikke dækker alle de relevante effektområder (fx socialt netværk, forældrekapacitet og børns trivsel). Herudover er det en udfordring, at registerdata på flere områder er mindst 6-12 måneder bagud. Registerdata kan med fordel bruges i analyser baseret på både eksperimentelle og ikke-eksperimentelle design.

Spørgeskemabaserede data kan bruges til mere 'bløde' og 'følsomme' emner (fx socialt netværk, forældreevne, barnets trivsel, misbrug), som registerdata ikke dækker, og de er per definition opdaterede. Spørgeskemabaserede data kan være et vigtigt og nødvendigt supplement til registerdata. Det er vigtigt, at svarprocenten i survey er så høj som muligt. Det kan især være svært at fastholde målgruppe i et forløb, når denne fx er for udsatte børn og unge. Man ved fra undersøgelsers verden, at risikoen for et stort bortfald er høj. Bortfaldet er problematisk, når det ikke er uafhængigt af målet for effekt. Hvis det eksempelvis er sådan, at det fortrinsvis er de personer, hvor en indsats ikke har nogen effekt, der falder fra og ikke deltager i undersøgelsen, vil dette give forkerte mål for effekten. Det er et selvstændigt forskningsområde at undersøge, hvad der giver en høj svarprocent, og danske registerdata giver mulighed for at undersøge, om det er respondenter med specielle karakteristika, der har høj/lav sandsynlighed for at deltage i survey. Når man arbejder med spørgeskemabaserede data, er det vigtigt, at kontrolgruppen også besvarer spørgeskemaet.

Konklusion

Denne artikel giver et indblik i de overvejelser og problemstillinger, man støder på, når man anvender eksperimentelle og ikke-eksperimentelle data i effektmålinger. Som udgangspunkt handler det om, at man aldrig ser den kontrafaktiske situation – udfaldet hvis indsatsgruppen ikke havde fået indsatsen, og udfaldet, hvis kontrolgruppen havde fået indsatsen. Ideen i kontrollerede eksperimenter med tilfældig allokering i indsats- og kontrolgruppe er at skabe data, som afspejler det kontrafaktiske eksperiment. I princip-

pet vil dette umiddelbart kunne bruges til at give et bud på den gennemsnitlige effekt af indsatsen. I praksis vil det dog ofte være mindre ligetil, idet eksperimentet skaber en kunstig situation for alle involverede (både personer, som indsatsen er målrettet mod, og sagsbehandlere) med risiko for uoverensstemmelse mellem den tilfældige og den faktiske allokering. Det er vigtigt at have dette for øje og så vidt muligt designe eksperimentet sådan, at denne risiko mindskes. Ideen i naturlige eksperimenter er netop at anvende data, som er et resultat af et naturligt eksperiment, hvor allokeringen i indsats- og kontrolgruppen er sket naturligt. I arbejdet med denne type af data er det vigtigt at forstå, hvordan netop allokeringen er sket for derved at kunne korrigere for de systematiske forskelle, der måtte være på grund af selektion. Valget mellem den ene eller den anden datatype vil være afhængig af konteksten i forhold til, hvilke spørgsmål man ønsker at besvare, og hvad der kan lade sig gøre i praksis. De kontrollerede eksperimenter er i princippet de bedst egnede til at besvare spørgsmål om virkningen af en indsats. I praksis vil det ofte være umuligt at lave kontrollerede eksperimenter, og man må således benytte ikke-eksperimentelle datakilder til forskellige grader af naturlige eksperimenter. Som den samfundsvidenskabelige forskning har vist, er denne type af data en vigtig kilde til viden om, hvordan sociale indsatser virker. I mange tilfælde vil begge de to typer af data kunne supplere hinanden.

Mens det kan diskuteres, hvorvidt og hvordan man kan anvende de forskellige typer af data til effektmålinger af indsatser på socialområdet, er det indiskutabelt, at det er vigtigt at lave effektmålinger. Denne type af analyse er en hjørnesteen i den brobygning mellem teori og empiri, der skal være

med til at forbedre de sociale indsatser til gavn for målgrupperne. Dette skal ses som en dynamisk proces, hvor man hele tiden undersøger effekten af indsatserne med det mål at udvikle dem optimalt i forhold til målgrupperne. Opbygning af viden om, hvordan sociale indsatser virker, er vigtig både for den enkelte modtager af en indsats og set i et samfundsøkonomisk perspektiv, hvor det handler om at anvende ressourcerne bedst muligt.

Referencer

- BLUNDELL, R. & M. COSTA DIAS (2000): Evaluation Methods for Non-Experimental Data. *Fiscal Studies* 21 (4): -427.
- BLUNDELL, R. & M. COSTA DIAS (2002): Alternative approaches to evaluation in empirical micro-economics (2002) CEMMAP working Paper CWP10/02.
- COOK, T.D. (2002): Randomized Experiments in Educational Policy Research: A Critical Examination of the Reasons the Educational Evaluation Community has Offered for Not Doing Them, *Educational Evaluation and Policy Analysis*, Fall 2002, Vol. 24, No. 3, p.175-199.
- SCHLOTTER, M., G. SCHWERDT & L. WOESSMANN (2009): *Econometric Methods for Causal Evaluation of Education Policies and Practices: A Non-Technical Guide*. CESifo Working Paper No. 2877.
- TORGESON, D. J. & C. J. TORGESON (2008): *Designing Randomised Trials in Health, Education and the Social Sciences – An Introduction*. Palgrave Macmillan.
- WILSON VAN VOORHIS, C. R. & B. L. MORGAN (2007): Understanding Power and Rules of Thumb for Determining Sample Sizes, *Tutorials in Quantitative Method for Psychology* vol. 3. (2), p. 43-50.

Kvalitative data i Dansk Data Arkiv – revitaliseret

Af ANNE SOFIE FINK KJELDGAARD, SENIORFORSKER, DDA

Kommentaren præsenterer DDA's tilbud i forhold til kvalitative data. Kvalitative data skal have plads i arkivet ved siden af de kvantitative data for, at DDA med rette kan hævde at være service for empirisk forskning inden for samfundsvidenskab og sundhedsvidenskab. Internationalt er der stor aktivitet i forhold til arkivering og genbrug af kvalitative data. Som det er gentaget igen og igen, er det væsentligt, at en service for kvalitative data forholder sig til kvalitative datas særlige karakter, der på forskellige måder udfordrer den service, der allerede udbydes af DDA i forhold til kvantitative data.

DDA lancerer nu en service for kvalitative data om samfund og sundhed. I DDA har vi interesseret os for kvalitative data siden 2000, så lanceringen har været længe undervejs. Ventetiden betyder imidlertid, at lanceringen nu er flankeret af en lang række initiativer internationalt – både i form af etablering af servicetilbud for kvalitative data, udvikling af datadokumentation/metadata for kvalitative undersøgelser samt publikationer om problemstilling i forhold til arkivering og nye analyser af eksisterende kvalitative data (Hakim 1982).

Behov for service for kvalitative data

Spørgsmålet, der rejses i forbindelse med en ny service for kvalitative data i DDA, er naturligvis: *Hvad er behovet for en service for kvalitative data?* Indikation af et svar på spørgsmålet kan findes hos Kristoffer Kropp, ph.d.-stipendiat ved Sociologisk Institut, KU, der i forbindelse med sit ph.d.-arbejde har foretaget en optælling af metodevalg – kvantitativ, kvalitativ eller blandet kvantitativ og kvalitativ – i artikler publiceret i tidsskriftet

Dansk Sociologi 1990-2007 (Kropp 2010).

Selv om der ikke viser sig signifikante udviklingstendenser, dokumenterer Kropps talmateriale et stort antal kvalitative studier i forhold til kvantitative studier i tidsskriftet Dansk Sociologi. Den kvantitative opgørelse peger – set i DDA's perspektiv – på et behov for, at værdifuld forskningsdokumentation for undersøgelser baseret på kvalitative data også får plads i et arkiv, der har som mål at være service for empirisk baseret forskning for samfundsvidenskab og sundhedsvidenskab (Fink et al. 2008).

Typer af kvalitative data

På det kvantitative område har DDA fokuseret på spørgeskemaundersøgelser/surveydata. På samme måde vil DDA i forhold til kvalitative data foretage en selektion blandt kvalitative datatyper. Af rent pragmatiske grunde er det valgt, at DDA kun modtager tekstmateriale dvs. interviewdata, feltnoter, observationsnoter mv. DDA vil arbejde for at kunne modtage og arkivere flere typer af data, så brugerne kan aflevere alle originale data til DDA.

Ud fra en gennemgang af ph.d.-afhandlinger for sociologi og statskundskab siden 2005 har jeg defineret forskellige typer af kvalitative data (Kjeldgaard 2010)¹:

- Politiske debatter og meningsudvekslinger, officielle taler
- Officielle dokumenter (nationale og tværnationale), referater, rapporter etc.
- Pressemateriale inkl. tv-optræden
- Lovgivningsmateriale og officielle traktater
- Diverse informationsmateriale (fx brochurer, foldere, hjemmesider)
- Administrative opgørelser og dokumenter

1. Optællingen begrænser sig til ph.d.-afhandlinger fra to institutter: Institut for Statskundskab, SDU og Institut for Sociologi, Socialt Arbejde og Organisation, AAU. Optællingen dækker ph.d.-afhandlinger afsluttet 2005-2010 (forår).

Tabel 1.
Antal artikler, der anvender
kvantitativ, kvalitativ eller
metodekombination i Dansk
Sociologi 1990-2007.

Publikationsår	Metode			Total
	Kvantitative metode	Kvalitative metoder	Metode kombination	
1990	1	1	1	3
1991	7	13	1	21
1992	3	10	1	14
1993	4	5	1	10
1994	1	3	1	5
1995	1	5	1	7
1996	3	4	1	8
1997	1	3	1	5
1998	3	6	1	10
1999	0	5	0	5
2000	4	7	3	14
2001	1	13	0	14
2002	3	9	1	13
2003	1	7	1	9
2004	3	13	2	18
2005	4	5	1	10
2006	3	7	0	10
2007	1	11	1	13
Total	44	127	18	189

- Interview (dybdeinterview, fokusgruppe-interview)
- Observation/deltagerobservation
- Feltnoter

De fleste afhandlinger anvender flere datatyper blandt de ovenstående. Mange forskere blander offentligt tilgængeligt/publiceret materiale med data, som forskeren selv har indhentet/motiveret. Interviewdata viser sig at være den mest frekvent anvendte datatype blandt de afhandlinger, der er gennemgået. Endelig er det påfaldende, at ingen af afhandlingerne anvender data fra de nye sociale medier som fx facebook og blogs.

Diversiteten i typer af kvalitative data peger på én blandt mange udfordringer, DDA

har i forhold til at tilbyde en service for kvalitative data. Indledningsvis har vi i DDA valgt at tilbyde arkivering af interviewdata. På længere sigt skal som nævnt andre datatyper som fx billed- og lydfiler også have plads i arkivet. Som væsentlig afgrænsning vil vi afholde os fra at tage materiale ind, der kan findes andetsteds eksempelvis hos myndigheder og medier/mediarkiver. Selv om den simple optælling ikke finder anvendelse af data fra sociale medier, bør vi i DDA meget snart tage stilling til arkiveringstilbud til denne type data.

Boks 1 beskriver, hvordan aflevering af kvalitative data til DDA foregår. I den forbindelse er det vigtigt at understrege, at vi i DDA altid er åbne for dialog i forbindelse

Boks 1.
Arkivering af kvalitative
data – hvordan?

- **Materialet – interviewtransskriptioner, noter, dagbøger etc. – sendes til DDA**
 DDA modtager kun data på elektronisk form
 DDA kan desværre ikke modtage lyd og billeder – endnu
 Data bevares i originalformat
- **DDA's afleveringsskema udfyldes**
 I skemaet angives bl.a. restriktioner for dataadgang
- **Det særlige skema for kvalitative data udfyldes**
 I skemaet angives bl.a. hvilke forskellige type af dataindsamling, der er anvendt

med aflevering af data både i forhold til det praktiske forløb og i forhold til overvejelser vedr. datas indhold og dokumentation.

Særligt for kvalitative data

I min artikel „Kvalitative data i Dansk Data Arkiv“ (Fink 2000) baseret på dybdeinterview med forskere identificeres følgende karakteristika for den kvalitative undersøgelse, der bygger på dataindsamling ved hjælp af kvalitative forskningsinterview (Kvale 1994). Det drejer sig om:

Fortrolighed

Fortrolighed udgør en forudsætning for, at der gennem samtalen kan indhentes forskningsmæssig interessant information. Fortroligheden skal række ud over interviewsituationen, så respondenterne har tillid til, at forskeren med sin analyse ikke fordrejer informationen.

Gensidighed

Gensidighed henviser til, at dataindsamling er foregået som interaktion mellem to parter, der i fællesskab former en samtale. Heri rummes synet på data som 'noget', der produceres unikt for den pågældende interviewsituation (Boolsen 2004/2005).

Loyalitet

Den kvalitative tilgang fordrer, at bestemte etiske retningslinjer overholdes i forhold til indhentning og fortolkning af data. Disse regler findes ikke eksplicit, men bidrager til, at interviewsituationen af begge parter opleves som afdækkende, men ikke afslørende.

De identificerede karakteristika danner en nærmest instinktiv barriere mod arkivering af kvalitative data, og i sammensætningen af en service for kvalitative data skal bygge på overvejelse i forhold til de tre karakteristika. Forskerne, der arbejder med kvalitative data, oplever en unik relation til deres respondenter. Det betyder, at de vil strække sig langt for at respektere de rettigheder, de individuelt, idiosynkratisk og implicit tildeler respondenterne og i visse tilfælde endda går på kompromis med ønsker, de kunne have rent forskningsmæssigt.

I visse tilfælde betyder det, at forskere vælger at slette egne data, når et projekt er afsluttet. Hermed hindres det, at forskeren

selv eller andre kan få adgang til at anvende data igen. I DDA indtager vi den modsatte position og hævder, at forskere ved at arkivere data og stille dem til rådighed for genbrug netop respekterer og værdsætter respondenterne, der har deltaget i et forskningsprojekt.

Kan et løfte om arkivering af data blive en måde at vise respondenterne, der medvirker i en undersøgelse, at undersøgelsen overholder alle moralske/etiske funderede rettigheder, der er tildelt respondenterne?

En undersøgelse har set på respondenterne syn på arkivering. I Finland kontaktede FSD – Finsk Samfundsvidenskabeligt Dataarkiv – 169 deltagere i kvalitative undersøgelser (med forskerens tilladelse). 89% af deltagerne svarede ja til at data i den undersøgelse, de var med i, måtte arkiveres (Kuula, kommentar). Selv om studiet er enkeltstående, tjener det til at sætte spørgsmålstegn ved forskeres sletning af data som en måde at mødekomme et – uudtalt – ønske fra respondenterne (Bishop 2009).

Internationalt perspektiv på arkivering af kvalitative data

Internationalt møder man mange beviser på den opmærksomhed, der op gennem 2000'erne er givet til arkivering og genbrug af kvalitative data (Mruck 2005). Det britiske dataarkiv for kvalitative data, Qualidata, blev etableret i 1996. I 2003 blev Qualidata del af UK Data Archive (UKDA). ESDS Qualidata er fortsat førende på feltet. Institutionens medarbejdere og forskere gør sig bl.a. bemærket ved mange publikationer, der problematiserer emner vedr. arkivering og genbrug af kvalitative data (se fx Corti 2000, Corti & Backhouse 2005, Bishop 2007). I Finland blev et dataarkiv etableret i 1998. Her forsøgte man for første gang en model, hvor dataarkivet havde både kvantitative og kvalitative data som fokus fra start. Der er to andre modeller, man støder på i forhold til løsning af serviceopgaven for kvalitative data. Det er modellen, hvor service for kvalitative data ekspanderer et dataarkiv for kvantitative data, som det fx gælder for DDA og det australske dataarkiv ASSDA (Cheshire 2009). Med den anden model etableres selvstændige arkiver for kvalitative data som i tilfældet TimeSca-

pes og ALLF – Archiv für Lebenslaufforschung (Eberle & Bergman 2005), hvor arkivfunktionen drives frem i forhold til et bestemt forskningsemne. For både TimeScapes og ALLF er emnet levnedsløb med fokus på familie og andre sociale netværk.

Om der er en ideel tilgang til etablering af dataarkiv, er der ikke lavet undersøgelser, der besvarer.

Dokumentation af kvalitative data

Arkivering af en undersøgelse indebærer bevaring af et datamateriale med tilhørende dokumentation, også kaldet metadata, dvs. data om data (Rasmussen 2000). For det kvalitative datamateriale kan datadokumentation betegnes som information, der placerer de indsamlede interviewdata i sin kontekst. Datadokumentation beskriver for eksempel, hvordan respondenterne er valgt, og hvordan interviewene er struktureret. Selv om kvalitative data i form af interviewdata i modsætning til kvantitative data vil kunne siges at være et umiddelbart forståeligt tekstmateriale, er datadokumentation et krav for, at man meningsfuldt kan gemme og genbruge data i forskning og undervisning (Fink 2000).

I DDA arbejdes med dokumentation på studie- og variabelniveau. Det er valgt at supplere det eksisterende afleveringsskema med et tillægsskema for kvalitative data. Oplysningerne, der indhentes ved hjælp af skemaerne, anvendes til at udarbejde en studiebeskrivelse, mens dokumentation på variabelniveau ikke udarbejdes. Qualidata – det engelske arkiv for kvalitative data – har valgt i vidt omfang at arkivering datakodninger, hvis disse er udarbejdet ved hjælp af et såkaldt CAQ-DAS (*Computer Assisted Qualitative Data Analysis Software*)-program. I DDA har vi valgt at begrænse os til rådata, med mindre (potentielle) brugere af vores service kommer med andre ønsker.

Det er målet at udvikle en praksis for arkivering, der lægger sig opad dokumentationspraksis for kvantitative studier samtidig med, at den fungerer som optimal støtte i forhold til bevaring og genbrug af kvalitative data.

International standard for datadokumentation

DDA er undervejs med at overgå fra sin nuværende datadokumentationsstandard OSIRIS til DDI3. Med overgangen vil vi kunne tilbyde dokumentation af bedre kvalitet og dermed i højere grad spejle den kompleksitet, der findes i empirisk forskning, herunder i kvalitative datamaterialer. DDI3-standardens attraktivitet ligger i høj grad i standardens evne til at beskrive data i hele sin livscyklus fra forskningsidé over dataindsamling til arkivering og genbrug. Eksempelvis vil DDI3-standarden kunne understøtte sammenhænge mellem et *mixed methods*-studie fx i form af, hvordan kvalitativt materiale afføder eller kontekstualiserer spørgsmål i et relateret spørgeskema. På den måde opbygges datadokumentation, der afspejler det konkrete forskningsarbejde i stedet for at være en afkoblet del, der kobles til studiet af dataarkivet efter studiets afslutning.

Der er nedsat en arbejdsgruppe for udvikling af DDI-standard for kvalitative undersøgelser. Udbredelsen af brugen af standarden vil naturligvis i høj grad afhænge af, at der udvikles de værktøjer, der gør standarden anvendelig i kvalitativ forskningspraksis.

Indsats for indhentning, arkivering og genbrug af kvalitative data

Med følgende tiltag og anbefalinger kan de kvalitative undersøgelser særlige karakter imødekommes. Tiltag og anbefalinger er en revitalisering af tiltag og anbefalingen i den tidligere omtalte artikel „Kvalitative data i

Boks 2. Hvordan etableres dataarkiver for kvalitative data?

- Model 1:** Selvstændig etablering med senere integration i eksisterende arkiv for kvantitative data
- Model 2:** Etablering som ligeværdig del af arkiv for både kvantitative og kvalitative data
- Model 3:** Etablering som udvidelse af eksisterende arkiv for kvantitative data
- Model 4:** Selvstændig etablering som del af emnebaseret forskningsprojekt

Alle med interesse for bevarelse og genbrug af kvalitative data indbydes til at deltage i en arbejds-/følgegruppe til udvikling af den bedst mulige service for kvalitative data i DDA.
Kontakt asf@dda.dk

DDA“ (Fink 2000), der opnår fornyet aktualitet med DDA's lancering af en service for kvalitative data i DDA.

Tidlig indlevering. Data bør afleveres så tidligt som muligt i undersøgelsesprocessen. Det mindsker risikoen for, at data forsvinder, samtidig med at tidlig indlevering medvirker til, at arkiveringstanken er til stede i undersøgelsesprocessen. Dette betyder, at spørgsmålet om arkivering ikke er et, der rejses efter afslutningen af et projekt og risikerer dels at skabe følelsesmæssig modvilje og dels øger det praktiske arbejde, der vil gå forud for arkivering. Ønsket om hurtig indlevering betyder, at DDA må være parat til at stille hjælp til rådighed for forskere, der ønsker at arkivere data.

Skel mellem adgang og anvendelse. For kvalitative data skelnes der mellem adgang til at læse data og adgang til at bruge data til analyse. I den forbindelse anvendes adgangskategorien „04: Ingen adgangsbegrænsninger ved videnskabelig/statistisk anvendelse, men enhver form for publikation kræver, at rekvirenten har indhentet adgangsgivende myndigheds skriftlige tilladelse“. Ved at understrege kravet om tilladelse i forbindelse med publikation kan man forhåbentlig undgå, at en del forskere hindrer adgang til deres data, så de for eksempel uden hindringer kan anvendes i undervisning.

Privilegeret adgang. Som en mulighed vil DDA arbejde med at tilbyde, at materialer arkiveres med privilegeret adgang. Det betyder, at primærforskeren opgiver navne på bestemte personer for eksempel kolleger, der skal have adgang til at læse i og/eller bruge materialet. Ved at tilbyde privilegeret adgang til data, kunne adgangspolitikken substituere dataudveksling, der uformelt finder sted mellem forskere, der deler interessefelt.

Personligt kendskab. Da en væsentlig del af modviljen mod arkivering er følelsesbetin-

get, må en ambition fra DDA's side være at sikre en nær kontakt til forskningsmiljøer, så en del af de forskere, der udgør potentielle donorer til arkivet, har personligt kendskab til medarbejdere i DDA. På den måde sikres det, at forskerne oplever at aflevere data til personer, der tager ansvar frem for til en myndighed 'uden ansigt'.

Dialog. Der må opretholdes en løbende dialog mellem DDA og det kvalitative forskningsmiljø, så parterne hele tiden har idé om, hvor de hver især befinder sig i forhold til udvikling og implementering af arkiverings- og genbrugspraksis.

Vejledning. Som en del af et vejledningsmateriale bør DDA udarbejde et dokument, der præciserer, hvordan det faktum, at data (muligvis) skal arkiveres, bør integreres i undersøgelsesprocessen. Dokumentet skal indeholde alt fra gode råd i forhold til håndtering af etiske aspekter til anbefalinger til noteteknikker og principper for transskribering.

De er med til at understrege det oplagte i en service for kvalitative data, at ovenstående tiltag og anbefalinger, der er udarbejdet på baggrund af interview med forskere, der arbejder med kvalitative data, også er absolut relevante i forhold til DDA's service for kvantitative data.

Hvor er vi og hvad nu?

Status for DDA's arbejde med kvalitative data er, at der findes information om emnet på DDA's hjemmeside. Desuden findes praktisk vejledning i, hvordan materiale afleveres.

De næste opgaver:

- Præsentation af initiativet for forskningsmiljøerne
- Etablering af en arbejds-/følgegruppe til at guide arbejde og udvikling
- Information om mulighed for genbrug af kvalitative data

Til sidst kan det endnu en gang understreges, at det er DDA's indstilling, at det er en vanskelig udfordring, der tages op med en service for kvalitative data, men at vanskelighederne ved at tage den op, opvejes af de fordele, vi ser for forskning og undervisning. Den nye service' succes vil i høj grad afhænge af DDA's evne til at skabe og vedligeholde dialog med forskningsverdenen nationalt og med det internationale netværk for dataarkiver med tilsvarende service.

Referencer

- BISHOP, LIBBY (2007): „A reflexive Account of Reusing Qualitative Data: Beyond Primary/Secondary Dualism“. *Sociological Research Online*, Volume 12, Issue 3, doi:10.5153/sro.1553.
- BISHOP, LIBBY (2009): „Ethical Sharing and Reuse of Qualitative Data“. *Australian Journal of Social Issues* Vol. 44 No. 33, Spring 2009.
- BOOLSEN, MERETE WATT (2004/2005): *Kvalitative analyser i praksis – genveje til problem, teori, metode og analyse*. København: forlaget Politiske Studier.
- CHESIRE, LYNDA (2009): „Archiving Qualitative Data: Prospects and Challenges of Data Preservation and Sharing among Australian Qualitative Researchers“. Discussion Paper. Institute for Social Research, The University of Queensland: http://www.assda.edu.au/forms/AQuAQualitativeArchiving_DiscussionPaper_FinalNov09.pdf (download 09.11.2010)
- CORTI, LOUISE (2000): „Progress and Problems of Preserving and Providing Access to Qualitative Data for Social Research – The International Picture of an Emerging Culture“. *Forum: Qualitative Research* Volume 1, No. 3, Art. 2 December 2000.
- CORTI, LOUISE & GILL BACKHOUSE (2005): „Acquiring Qualitative Data for Secondary Analysis“. *Forum: Qualitative Research* Volume 6, No. 2, Art. 36 May 2005.
- EBERLE, THOMAS S. & MAX BERGMAN (2005): Introduction to special issue. *Forum: Qualitative Research* Volume 6, No. 2, Art. 30 May 2005.
- FINK, ANNE SOFIE, LONE BREDAHL OG BODIL STENVIG (2008): „Genbrug af forskningsdata – Overset tilbud eller anvendt mulighed?“. København: Københavns Universitet og Danmarks Statistik: Symposium for Anvendt Statistik (konferenceudgivelse)
- HAKIM, CATHRINE (1982): *Secondary Analysis in Social Research*, London, UK: George Allen & Unwin (Publishers) Ltd.
- KJELDGAARD, ANNE SOFIE FINK (2010): *Qualitative Data in DDA – coping with new formats*. Præsentation ved IASSIST Konferencen 2010.
- KROPP, KRISTOFFER (2010): *Optælling af metodevalg for artikler i Dansk Sociologi*. Præsentation ved Sociologkongres 2010
- KUULA, ARJA (KOMMENDE): „Methodological and ethical dilemmas of archiving qualitative data“, IASSIST Quaterly.
- KVALE, S. (1994): *InterView – En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*, København, DK: Hans Reitzels Forlag a/s.
- MRUCK, KATJA (2005): *Providing (Online) Resources and Services for Qualitative Researchers: Challenges and Potentials*. *Forum: Qualitative Social Research*. Volume 6, No. 2, Art. 38, May 2005.
- RASMUSSEN, K., B. (2000): *Datadokumentation – Metadata for samfundsvidenskabelige undersøgelser*, Gylling, DK: Odense Universitetsforlag.

Færdiganmeldelser

I det følgende anmeldes 14 studier, der omfatter dokumentation af 21 datamaterialer. Studierne er færdigoparbejdet i perioden november 2009 til oktober 2010 i DDA, og dermed er de fuldt dokumenteret og sikret langtidsopbevaring i det systemuafhængige OSIRIS-format.

Forløbsdatabase for ældre, 1997 Levevilkår blandt nutidens og fremtidens ældre, 2007 (Ældredatabasen, 3. runde)

DDA-studienummer	03336, 22928
Materialetype	Struktureret spørgeskema
År for dataindsamling	1997, 2007
Størrelse	1 datafil med 5865 respondenter og 478 variable 1 datafil med 9633 respondenter og 460 variable

Af BIRGITTE GRØNLUND JENSEN, DDA

Indhold:

Undersøgelserne 'Forløbsdatabase for ældre, 1997' og 'Levevilkår blandt nutidens og fremtidens ældre, 2007 (Ældredatabasen, 3. runde)' er 1. og 3. runde af et langsigtet projekt, hvor formålet er at skabe grundlag for at analysere, hvordan tilværelse og levevilkår ændrer sig med tiden for den del af befolkningen, der er over 50 år. Undersøgelsen omfatter både respondenter, der er i arbejde eller midlertidigt er uden arbejde og respondenter, der har trukket sig tilbage.

Et overordnet formål er at afdække, hvilke forhold der har betydning for at have det godt og klare sig godt både i den livsfase, man befinder sig i og efterhånden, som man bliver ældre. Denne viden kan på længere sigt pege på initiativer, der kan forbedre levevilkår og velbefindende for nogle af de midaldrende og ældre. Panelundersøgelser giver enestående muligheder herfor, fordi man kan studere, hvad der sker gennem livet. Undersøgelsen er den første af sin art.

1. runde beskæftiger sig med tre emneområder:

- Kontakt med familie og venner; fritidsaktiviteter; levevilkår og helbred
- Arbejdsforhold; specielt arbejdsmiljø; arbejdets betydning og tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet samt ældre som ressource
- Forbrug af offentlige serviceydelser

3. runde beskæftiger sig med spørgsmål som:

- Sociale netværk og sociale hjælperelationer
- Fysisk og psykisk velbefindende
- Forbrug af omsorgs- og plejeydelser
- Boligpræferencer
- Pensionsforhold samt ønsker, forventninger og processer omkring tilbagetrækning

Undersøgelserne omfatter udvalgte årgange af befolkningen i alderen 52 år, 57 år 62 år osv. op til 87 år. Det er hensigten at gennemføre undersøgelsen hver 5. år. Undersøgelsen er som nævnt en panelundersøgelse, hvor alle, der var med i den sidste undersøgelse, søges interviewet igen. Hertil kommer, at der ved hver ny runde inddrages en ny kohorte af 52 årige, og der fyldes op med nye interviewpersoner i de ældre årgange til erstatning for dem, som falder fra, dvs. nægttere, dødsfald osv.

Undersøgelsen er opbygget specielt med henblik på at belyse sammenhænge mellem vilkår som midaldrende og vilkår som ældre, og spørgeskemaundersøgelsen har fokus på oplysninger, som man ikke kan få fra andre kilder.

2. runde af undersøgelsen, som er gennemført i 2003 (DDA-15196), er også arkiveret i DDA.

Dataindsamler:

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Donor og adgangskriterier:

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd: Fri adgang. Henvendelse bedes rettet til DDA.

Forbedring af det psykiske arbejdsmiljø og nedbringelse af sygefravær (baseline), 2002

Forbedring af det psykiske arbejdsmiljø og nedbringelse af sygefravær (follow up), 2004

DDA-studienummer	21373, 21886
Materialetype	Struktureret spørgeskema
År for dataindsamling	2002, 2004
Størrelse	450 respondenter, 264 variable og 446 respondenter, 267 variable

Af BIRGITTE GRØNLUND JENSEN, DDA

Indhold:

Hovedformålene i disse undersøgelser er at:

1. Identificere relevante psykosociale arbejdsmiljøproblemer,
2. Udvikle interventioner til forbedring af arbejdsmiljøet og nedbringelse af sygefraværet og
3. Evaluere proces og effekt af interventionerne

Undersøgelserne blev gennemført i efteråret 2002 og efteråret 2004 og omfattede spørgs-

mål om forskellige aspekter af arbejdsmiljø og helbred samt nogle åbne spørgsmål om positive og negative aspekter af jobbet. Undersøgelserne blev udført som kontrollerede interventionsundersøgelser.

Dataindsamler:

Birgit Aust.

Donor og adgangskriterier:

NFA – Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø: Andre adgangsbetingelser. Henvendelse bedes rettet til DDA.

Psykisk arbejdsmiljø, 1997

Psykisk arbejdsmiljø, 2004

DDA-studienummer	21382, 21383
Materialetype	Struktureret spørgeskema
År for dataindsamling	1997-1998 og 2004-2005
Størrelse	1 datafil med 2450 respondenter og 349 variable 1 datafil med 6013 respondenter og 1107 variable

Af CARSTEN ERNST, DDA

Indhold:

Undersøgelserne „Psykisk arbejdsmiljø, 1997“ og „Psykisk arbejdsmiljø, 2004“ indgår i udviklingen af tre spørgeskemaer. De er anvendt til at måle en række faktorer i det psykiske arbejdsmiljø. I daglig tale går skemaerne samlet under navnet „tredækkeren“. Spørgeskemaerne er udviklet således, at kvaliteten er på internationalt niveau samtidig

med, at det er let at anvende og forstå. De er lavet med stigende kompleksitet til disse målgrupper:

1. Virksomheder
2. Arbejdsmiljøprofessionelle
3. Forskningsbrug

Undersøgelsen „Psykisk arbejdsmiljø, 1997“

vedrørende danske lønmodtageres helbredsforhold beskæftiger sig med emneområderne:

- Misbrug af medicin, narkotika og alkohol mv.
- Demografiske forhold
- Sociale forhold
- Tilknytning til arbejdsmarkedet
- Arbejde og privatliv
- Psykisk arbejdsmiljø
- Konflikter på arbejdet og ledelse

Undersøgelsen „Psykisk arbejdsmiljø, 2004“ vedrørende danske lønmodtageres arbejdsmiljø beskæftiger sig med emneområderne:

- Sociale forhold og baggrund

- Levevaner
- Trivsel og helbred
- Tilknytning til arbejdsmarkedet
- Ansættelsesforhold
- Psykisk arbejdsmiljø på arbejdspladsen
- Konflikter

Dataindsamler:

NFA – Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø

Donor og adgangskriterier:

NFA – Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø: Enhver adgang kræver donors skriftlige tilladelse. Henvendelse bedes rettet til DDA.

Koalitionsdannelse i de danske kommuner, 2004

DDA-studienummer	15648
Materialetype	Struktureret spørgeskema
År for dataindsamling	2004
Størrelse	1 datafil med 1781 respondenter og 122 variable.

Af BIRGITTE GRØNLUND JENSEN, DDA

Indhold:

Hovedformålet med undersøgelsen er at forklare koalitionsdannelse i de danske kommuner. Der er her tale om et af de mest underbelyste aspekter af dansk kommunalpolitik. Nogle steder resulterer de kommunale konstitueringsforhandlinger i koalitioner, der er utænkelige på Christiansborg. Borgmesterposten, udvalgsformandsposterne og de mange andre – store og små – kommunale poster fordeles her efter aftaler mellem meget forskellige partier. Andre steder ligger koalitionerne tæt på de landspolitiske mønstre.

Undersøgelsens formål er at belyse nedensstående spørgsmål med udgangspunkt i såvel den klassiske som den nyere koalitionersteori.

- Hvordan kan de kommunale koalitioner forklares?
- Hvilken logik driver deltagerne?
- Hvilken sammenhæng er der mellem valgresultat og konstitueringsaftale?

Spørgeskemaundersøgelsen har også til formål at bidrage til belysning af andre sider af dansk kommunalpolitik. Derfor indeholder spørgeskemaet også spørgsmål om kommu-

nesammenlægninger, lokale medier og partisammenhold i byrådsarbejdet.

Det primære formål med undersøgelsen er at belyse koalitionsdannelse i kommunerne. Derfor er respondenterne udvalgt, så alle landets kommuner indgår i undersøgelsen. Dette gælder dog med fire undtagelser. Københavns og Frederiksberg kommuner samt Bornholms regionskommune er ikke medtaget, idet de adskiller sig fra landets øvrige primærkommuner ved også at have amtskommunale opgaver. Herudover er Århus kommune ikke medtaget pga., de har en markant anderledes styreform, magistral styre. Dermed indgår i alt 267 af landets 271 primærkommuner i undersøgelsen. I hver af de 267 kommuner er der udvalgt en tilfældig stikprøve på 10 kommunalpolitikere. Med dette design udgør det samlede antal respondenter 2.669.

Spørgeskemaerne er udsendt med post, og der er i alt returneret 1781 spørgeskemaer svarende til en svarprocent på 67%.

Donor og adgangskriterier:

Søren Serritzlew: Enhver adgang kræver donors skriftlige tilladelse. Henvendelse bedes rettet til DDA.

Nye muligheder og udfordringer for den enkelte i pensionssystemet, 2006

DDA-studienummer	21137
Materialetype	Struktureret spørgeskema
År for dataindsamling	2006
Størrelse	1 datafil med 7536 respondenter og 375 variable

Af BIRGITTE GRØNLUND JENSEN, DDA

Indhold:

Undersøgelsen 'Nye muligheder og udfordringer for den enkelte i pensionssystemet, 2006' har til formål at præstere ny viden om danskernes pensioner. I de senere år har der været stor interesse for fremtidige pensionsordninger.

Mange danskere kan i dag se frem til pensioner ved siden af folkepensionen og ATP, når de trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Denne undersøgelse skal skaffe det nødvendige overblik over, hvordan den enkelte har sikret sig og er derfor helt central for viden om et væsentligt aspekt af det danske velfærdssamfund.

I undersøgelsen ses der nærmere på:

- Hvor længe kan der opretholdes folkepension til alle, når en betydelig del af

- befolkningen vil være i pensionsalderen.
- At befolkningen som helhed er blevet mere interesseret i at spare op til egne pensioner på forskellig måde. Der er som led i en lang række overenskomster på arbejdsmarkedet blevet indført arbejdsmarkedspensioner, hvor en del af den „lønfremgang“, de ansatte har fået, er blevet „vekslet“ til pensionsopsparring.

Dataindsamler:

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Donor og adgangskriterier:

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd: Ingen adgangsrestriktioner overhovedet. Henvendelse bedes rettet til DDA.

Efteruddannelse i private virksomheder, 2005

Efteruddannelse i offentlige arbejdspladser, foreninger mv., 2005

DDA-studienummer	21449, 23187
Materialetype	Struktureret spørgeskema
År for dataindsamling	2005
Størrelse	1 datafil med 1655 respondenter og 631 variable 1 datafil med 836 respondenter og 625 variable

Af BIRGITTE GRØNLUND JENSEN, DDA

Indhold:

Formålet med undersøgelsen er at indsamle viden om, hvor meget virksomheder/arbejdspladser sender deres medarbejdere på efter- og videreuddannelse, uanset om det er en offentligt eller privat udbudt uddannelse, eller det er i form af aktiviteter, arbejdspladserne selv tilrettelægger og organiserer.

Der spørges til forskellige dimensioner af disse aktiviteterets omfang i kalenderåret 2004 dvs.:

- Tidsforbrug
- Økonomiske ressourcer
- Tidsmæssig placering

Der spørges også til indholdet i efteruddannelsen og arbejdspladsens formål med uddannelsen, ligesom arbejdspladsens vurdering af effekterne for arbejdspladsen belyses.

Undersøgelsen skal indsamle data til brug for et ministerielt ledet udvalgsarbejde, nemlig: Trepartsudvalget om livslang opkvalifi-

cering og uddannelse for alle på arbejdsmarkedet. Udvalgsarbejdet ledes på regeringens vegne af Finansministeriet og har arbejdsmarkedets parter som medlemmer. Udvalget har til formål at fremsætte anbefalinger om, hvordan realiseringen af målsætningen om livslang opkvalificering skal ske.

Dataindsamler:

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Donor og adgangskriterier:

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd: Ingen restriktioner overhovedet. Henvendelse bedes rettet til DDA.

Voksen-, efter- og videreuddannelse (VEU) 2005, II

DDA-studienummer	21762
Materialetype	Struktureret spørgeskema
År for dataindsamling	2005
Størrelse	1 datafil med 257 respondenter og 1048 variable

Af BIRGITTE GRØNLUND JENSEN, DDA

Indhold:

Undersøgelsen 'Voksen-, efter- og videreuddannelse (VEU) 2005, II' har til formål at præstere ny viden om befolkningens deltagelse i voksen- og efteruddannelse, herunder:

- Hvad deltager folk i?
- Hvorfor deltager de?
- Hvad får de ud af det?
- Hvorfor er der nogle, der ikke deltager?

Stikprøven er udtaget blandt personer, der er 18-64 år.

Undersøgelsen gennemførtes for det såkaldte „Trepartsudvalg om livslang opkvalificering og uddannelse for alle på arbejds-

markedet“. Det er et udvalg, der er nedsat af regeringen, og som arbejdsmarkedets parter deltager i. Udvalget skal vurdere voksen- og efteruddannelsen i Danmark og komme med forslag til forbedringer bl.a. for at styrke Danmarks konkurrenceevne i lyset af globaliseringen.

Dataindsamler:

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Donor og adgangskriterier:

Poul Vestergaard: Ingen adgangsrestriktioner overhovedet. Henvendelse bedes rettet til DDA.

Noget på spil – risikoadfærd, identitetsdannelse og pengespil blandt danske børn og unge, 2008-09

DDA-studienummer	21788
Materialetype	Struktureret spørgeskema
År for dataindsamling	2008-09
Størrelse	1 datafil med 2223 respondenter og 169 variable

Af BIRGITTE GRØNLUND JENSEN, DDA

Indhold:

Formålet med undersøgelsen 'Noget på spil – risikoadfærd, identitetsdannelse og pengespil blandt danske børn og unge, 2008-09' er at undersøge, hvorledes danske børn og unge, som deltager i spil om penge, opfatter

og 'anvender' de risici, som karakteriserer forskellige former for pengespil.

Undersøgelsen er designet som en kombineret kvalitativ og kvantitativ del. Den kvantitative del består af en spørgeskemaundersøgelse blandt børn og unge i alderen

12-16 år, mens den kvalitative del udgøres af opfølgende kvalitative interview med børn og unge fra det kvantitative sample.

I spørgeskemaet er der spurgt ind til respondentens:

- skolegang
- familiesituation
- fritidsbeskæftigelse
- forhold til venner og kammerater
- evt. beskæftigelse og indkomst

Hertil kommer en række spørgsmål om selve pengespilsforbruget i forhold til et udvalg af de mest populære pengespil, herunder også internetbaseret pengespil.

I dette studie foreligger kun data til den kvantitative del af undersøgelsen.

Donor og adgangskriterier:

Søren Kristiansen: Enhver adgang kræver donors skriftlige tilladelse. Henvendelse bedes rettet til DDA.

Din muslimske nabo 2009, undersøgelse blandt den generelle befolkning Din muslimske nabo 2009, undersøgelse blandt muslimer

DDA-studienummer	24363, 23581
Materialetype	Struktureret spørgeskema
År for dataindsamling	2009
Størrelse	1 datafil med 1054 respondenter og 77 variable 1 datafil med 523 respondenter og 52 variable.

Af BIRGITTE GRØNLUND JENSEN, DDA

Indhold:

Analyseinstituttet Epinion Capacent har for Danmarks Radio lavet en undersøgelse blandt muslimer i Danmark om deres holdninger til forskellige emner. Baggrunden for undersøgelsen er, at DR i en række programmer ville belyse, om debatten om det største mindretal i Danmark bygger på myter og fordomme.

Målet med undersøgelsen er at gøre seere, lyttere og brugere af DR klogere på deres naboer, der selv definerer sig på baggrund af deres muslimske tro og kulturelle baggrund. Ambitionen er at generere en debat om muligheder, udfordringer og inspirere til løsninger.

I samarbejde med analyseinstituttet Epinion Capacent har DR gennemført en meningsmåling alene foretaget blandt danske muslimer, repræsentativt udvalgt, så det er vægtet efter oprindelsesland og trosretning (DDA-

23581). Denne undersøgelse bliver holdt op mod en undersøgelse af den generelle danske befolkning over 18 år gennemført som webmåling på Capacent's befolkningspanel (DDA-24363).

Der er i undersøgelsen bl.a. stillet spørgsmål om, hvad respondenterne mener om børneopdragelse, terror og de demokratiske frihedsrettigheder, som findes i Danmark.

Publikationer om undersøgelsen kan findes på: http://www.dr.dk/Nyheder/Temaer/Oevrige_temaer/2009/Naboer/index.htm

Dataindsamler:

Epinion Capacent.

Donor og adgangskriterier:

Jacob Kwon Henriksen: Enhver adgang kræver donors skriftlige tilladelse. Henvendelse bedes rettet til DDA.

Den danske værdiundersøgelse, tværsnit 1981-2008

DDA-studienummer	23923
Materialetype	Struktureret spørgeskema
År for dataindsamling	1981-2008
Størrelse	1 datafil med 4742 respondenter og 441 variable

Af BIRGITTE GRØNLUND JENSEN, DDA

Indhold:

'Den danske værdiundersøgelse, tværsnit 1981-2008', er den danske del af et internationalt komparativt spørgeskemaprojekt: The European Values Survey (EVS) og World Values Survey (WVS), som har været gennemført i en lang række lande siden 1981. Der er tale om næsten identiske spørgeskemaer i alle medvirkende lande.

Projektet drejer sig om måling af befolkningens værdier på forskellige dimensioner i et stort antal lande.

Dette materiale er et tværsnit for årene 1981-2008. Danmark har indtil videre deltaget i fire runder af EVS/WVS:

Den første runde gennemførtes i 26 lande, 1981 (DDA-0829), den anden i ca. 40 lande i 1990 (DDA-1523), den tredje i 1999 (DDA-5837) og den fjerde i 2008 (DDA-21432). Danmark deltog ikke i en runde af WVS gennemført i 1995. Dette betyder, at der er tale om et enestående og overordentligt omfattende datamateriale, fordi der kommer til at foreligge umiddelbart sammenlignelige data fra en lang række lande målt på flere forskellige tidspunkter.

Værdiundersøgelserne omfatter et bredt spektrum af værdier, men samler sig navnlig om værdier i forhold til:

- religion
- arbejde
- politik
- familie
- overordnet moral

Det er derfor muligt at opstille hypoteser såvel inden for det enkelte område som for det samlede værdimønster.

Spørgsmålet om værdier kan deles op i to hovedspørgsmål:

1. Udviklingen i og karakteren af værdierne i enkelte sektorer, svarende til samfundsmæssige institutioner. I den forbindelse skal studierne af værdiændringer knyttes til udviklingen i de relevante samfundsmæssige institutioner.
2. Forskelle i værdier og værdiudviklingen i forskellige dele af befolkningen. I begge tilfælde kan spørgsmålene undersøges inden for Danmark eller gennem sammenligninger med øvrige lande.

Dataindsamler:

Observa og SFI-survey

Donor og adgangskriterier:

Peter Gundelach: Ingen adgangsrestriktioner overhovedet. Henvendelse bedes rettet til DDA.

Valgundersøgelse 2005, kombinationsundersøgelse 1

DDA-studienummer	24339
Materialetype	Struktureret spørgeskema
År for dataindsamling	2005
Størrelse	1 datafil med 4756 respondenter og 377 variable

Af BIRGITTE GRØNLUND JENSEN, DDA

Indhold:

Valgundersøgelsen 2005 indeholder data indsamlet af TNS Gallup A/S i februar 2005 – august 2005.

Valgundersøgelsen 2005 består af en hovedundersøgelse, hvor der indgår en survey lavet på samme vis som tidligere valgundersøgelser og en tilhørende panelundersøgelse

med respondenter, der blev interviewet i 2001 og igen i 2005. Derudover blev der lavet en suppleringsundersøgelse.

Hovedundersøgelsen indeholder to dele: For det første et interview med 1461 vælgere, der blev interviewet første gang i 2005, for det andet et panel på 803 vælgere, der blev interviewet i forbindelse med folketingsvalget i 2001 og igen efter valget i 2005.

Supplement 1: Suppleringsundersøgelsen er udbygninger på nogle få variable vedrørende sociale baggrundsvARIABLE og partivalg.

Supplement 2: Panelundersøgelsen indeholder de spørgsmål, der blev stillet til hovedundersøgelsen i 2001 og 2005.

Undersøgelsespopulationen indeholdt herboende personer i alderen 18 år eller ældre med bopæl i en privat husstand. Populationen er de facto befolkningen uanset statsborgerskab.

I datamaterialet for hovedundersøgelsen og kombinationsundersøgelsen indgår føl-

gende baggrundsspørgsmål:

Respondentens køn, alder og civilstand; antal voksne (18 år eller derover) og børn i husstanden samt, hvis der er børn, disses alder; respondentens uddannelse; beskæftigelsesmæssige status samt privat eller offentlig ansættelse; medlemskab af en fagforening; respondentens og husstandens samlede årsindkomst; ejerforhold til boligen samt bopæls geografiske placering og urbaniseringsgrad.

Dette studie 'Valgundersøgelsen 2005, kombinationsundersøgelse 1' indeholder hovedundersøgelsen og supplement 1.

Dataindsamler:

TNS Gallup.

Donor og adgangskriterier:

Jørgen Goul Andersen: Enhver adgang kræver donors skriftlige tilladelse. Henvendelse bedes rettet til DDA.

Sundhedsprofil for Region Nordjylland og 11 nordjyske kommuner, 2006-2007

DDA-studienummer	24111
Materialetype	Struktureret spørgeskema
År for dataindsamling	2006-2007
Størrelse	1 datafil med 11497 respondenter og 268 variable

Af KIM VEXBORG, DDA

Indhold:

Kommunalreformen, som trådte i kraft 1. januar 2007, har betydet en ny opgavefordeling på sundhedsområdet. Kommunerne skal skabe rammerne for, at borgerne kan leve et sundt liv, herunder etablere sundhedsfremmende og forebyggende tilbud til borgerne. Regionen skal tilbyde patientrettet forebyggelse i sygehusvæsenet og almen praksis og skal i øvrigt rådgive kommunerne om indsatsen. En forudsætning for god planlægning og prioritering på sundhedsområdet er viden om befolkningens trivsel, sundhed og sygdom.

Det overordnede formål med Sundhedsprofilundersøgelsen er således gennem beskrivelse af sundhedsforholdene hos borgerne i Region Nordjylland, herunder i de 11 kommuner i regionen, at styrke vidensgrundlaget for det regionale og kommunale sundhedsarbejde.

Undersøgelsen er baseret på en kommunestratificeret repræsentativ stikprøve blandt borgere i alderen 16-79 år, der i 2006 var bosiddende i de områder, der udgør den nye region. Spørgeskemaundersøgelsen er foretaget i 2006/2007.

Det anvendte spørgeskema tog udgangspunkt i HEPRO-modellen (Health Profiles Model), som er opstillet med baggrund i et bredt og rummeligt sundhedsbegreb. Der blev indhentet oplysninger om forekomst og fordeling af bl.a. sygdom, livskvalitet, sundhedsvaner og sygdomsadfærd, social kapital og sociale relationer samt individuelle og omgivelsesmæssige forhold, der har betydning for sundhed og livskvalitet.

Datamaterialerne forventes fuldt analyserede i foråret 2010.

Dataindsamler:
Region Nordjylland

Donor og adgangskriterier:
Region Nordjylland: Enhver adgang kræver donors skriftlige tilladelse. Henvendelse bedes rettet til DDA.

Danskernes motions- og sportsvaner 2007, voksne
Danskernes motions- og sportsvaner 2007, børn og unge
Danskernes motions- og sportsvaner, 2007

DDA-studienummer	23765, 23766, 23879
Materialetype	Struktureret spørgeskema
År for dataindsamling	2007
Størrelse	1 datafil med 4147 respondenter og 763 variable 1 datafil med 1987 respondenter og 558 variable 1 datafil med 5484 respondenter og 1198 variable

Af BIRGITTE GRØNLUND JENSEN, DDA

Indhold:

Formålet med undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007' er primært at skabe et solidt overblik over mængden af sport og motion, som bliver dyrket i Danmark. Hvor mange danskere er regelmæssigt aktive? Hvilke aktiviteter er populære? Under hvilke organisatoriske former foregår de? Hvordan har vanerne udviklet sig over tid? Hvad betyder idrætsfaciliteterne og adgang til natur i nærområdet, når danskerne dyrker sport eller motion?

Undersøgelsen i 2007 tager primært sigte på af få afdækket følgende forhold, som i udgangspunktet danner grundlag for en sammenligning med tidligere undersøgelser:

- Hvor mange dyrker regelmæssigt sport eller motion?
- Hvor ofte samt hvor mange timer bruges på sport og motion?
- Hvilke aktiviteter dyrkes? Hvordan er de organiseret, og hvilke faciliteter benyttes?

Derudover rummer spørgeskemaet blandt andet mulighed for at undersøge:

- Hvilke holdninger har befolkningen til faciliteter i nærområdet?
- Hvilke forhold har befolkningen til naturen, når den dyrker sport eller motion?
- Hvad er årsagerne til ikke at dyrke regelmæssig sport eller motion?

- Hvordan indgår sport og motion i andre sammenhænge? (Arbejdspladsen, ferier/rejser med motionsindhold, cykling og gang i hverdagen)?
- Hvordan forbruger befolkningen sport og motion i medier og som tilskuer?

En række demografiske baggrundsvariable giver potentiale for at belyse ovenstående emner via særlige profiler inden for motions- og sportsdeltagelsen. Således er det muligt at tegne en social profil i forhold til køn, alder, nationalitet, bopæl, uddannelse, beskæftigelse, fysiske og mentale arbejdsforhold, indkomst, helbred, civil status samt familieforhold.

Danskernes motions- og sportsvaner er siden 1964 med ujævne mellemrum blevet sat under lup. Denne undersøgelse er den mest omfattende i en række af undersøgelser.

Datamaterialerne forventes fuldt analyseret i foråret 2010.

Dataindsamler:
Epinion Capacent

Donor og adgangskriterier:
Maj Pilgaard: Enhver adgang kræver donors skriftlige tilladelse. Henvendelse bedes rettet til DDA.

Social differentiering i nutidige samfund – tilfældet Aalborg, 2004 (COMPAS)

DDA-studienummer	14578
Materialetype	Struktureret spørgeskema
År for dataindsamling	2004
Størrelse	1 datafil med 1174 respondenter og 323 variable

Af BIRGITTE GRØNLUND JENSEN, DDA

Indhold:

Formålet med undersøgelsen er at undersøge social differentiering i nutidige samfund. I denne undersøgelse er valgt at lave et case-studie af Aalborg.

Baggrunden for undersøgelsen af COMPAS-projektet (Contemporary Patterns of Social Differentiation – The case of Aalborg – COMPAS) har på den ene side været et samfund, der har gennemgået grundlæggende forandringer i løbet af en generation: Urbanisering, afindustrialisering, nedgang i den industrielle sektor og samtidigt vækst i servicesektoren og i den offentlige sektor, øget uddannelsesniveau, kvinders indtræden på arbejdsmarkedet, en øget andel af befolkningen med indvandrerbaggrund osv.. På den anden side har projektet taget afsæt i løbende sociologiske debatter om klasse: hvorvidt det stadig er en vigtig differentierende faktor, om der nu findes nye differentieringsmønstre, eller om en tiltagende individualisering har gjort spørgsmål om sådanne mønstre forældede.

I undersøgelsen er der spurgt ind til emner som:

- Forhold til Aalborg by/brugen af byen
- Kulturelle forhold
- Holdninger
- Boligsituation

Der indgår i undersøgelsen baggrundsvARIABLE om køn; alder; civilstatus; egen uddannelse; forældres uddannelse; partners uddannelse; egen beskæftigelse; partners beskæftigelse; faders beskæftigelse og husstandsindkomst.

Til projektet er der blevet indsamlet et omfattende empirisk materiale bestående af interview, registerdata og surveydata.

Dataindsamler:

SFI – Survey

Donor og adgangskriterier:

Annick Prieur: Ingen adgangsrestriktioner overhovedet. Henvendelse bedes rettet til DDA.

Beretning for 2009

Af ANNE SOFIE FINK, SENIORFORSKER, STEEN OUSAGER, ARKIVCHEF OG BODIL STENVIG, PROJEKTLEDER, DANSK DATA ARKIV

I DDA's årsberetning for 2009 har vi valgt at sætte fokus på datadokumentationsstandarden DDI3. Derudover omtaler beretningen DDA Sundhed, årets IASSIST konference, forskningsaktivitet og DDD – Dansk Demografisk Database. Som sædvanlig afsluttes med tal for årets drift – lokalisering, oparbejdning og udlevering – men som noget nyt omtales også personale.

DDI3

Året 2009's mest markante begivenhed internationalt var DDI Alliancens lancering af DDI3-standarden som den nye internationale standard for datadokumentation, som dataarkiverne vil implementere og anbefale udadtil. DDI3-standard er en mere kompleks standard end sine tidligere versioner, men kompleksiteten lader sig forklare af standardens mange muligheder i forhold til opbygning af xml-baseret datadokumentation i forgrenede, hierarkiske strukturer. En væsentlig målsæt-

ning har været, at standarden dokumenterer data i hele sin livscyklus fra forskningsidé til arkivering og genbrug.

DDA valgte i 2009 at overgå fra datadokumentationsstandard OSIRIS til DDI3. Med overgangen vil DDA kunne tilbyde dokumentation af bedre kvalitet og dermed i højere grad spejle og komplementere forskningspraksis eksempelvis for undersøgelser i serie eller ved flere versioner af samme datasæt. Nøgleord i forhold til DDI3-standarden er:

- XML-base
- Versionering
- Mulighed for referencer mellem dokumentationselementer
- Understøttelse af undersøgelsesserier
- Opbygning af dokumentation i løbet af projektførelse
- Mulighed for tilføjelse af dokumentation i forbindelse med sekundær analyse/data-genbrug.

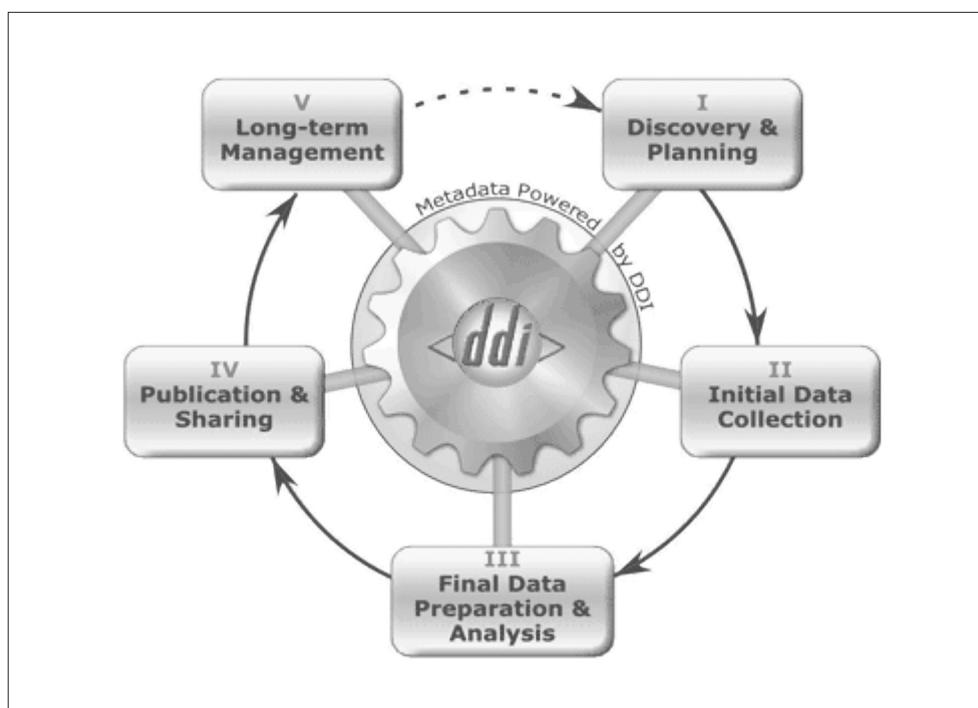

Illustration 1. Livscyklusmodel for datadokumentation

Udbredelsen af brugen af standarden vil naturligvis i høj grad afhænge af, at der udvikles de værktøjer, der gør standarden anvendelig i forskningspraksis og blandt institutioner, der har behov for opbygning af standardiseret datadokumentation med bevarings- og genbrugsformål.

DDA valgte i 2009 at fokusere på udvikling af et editeringsværktøj, der skal konvertere DDA's samling af dokumenterede datamaterialer fra OSIRIS til DDI3. Herefter vil værktøjet indgå i oparbejdningen af nye studier.

DDA deltager med sin udvikling af editingsværktøjet i det internationale samarbejde omkring udvikling af brugerværktøjer til DDI3-standarden med titlen *DDI Foundation Tools Program* kaldet Tools Projektet.

Siden lanceringen af DDI3 har der været udbudt kurser på kursuscentret Schloss Dagstuhl, Tyskland. I 2009 var tre DDA-medarbejdere med på kurset. Tillige med introduktionskurset blev der for første gang i 2009 afholdt et *European DDI User Group*-møde (EDDI) for personer med særlige kompetencer inden for DDI3. DDA's IT-udviklere Dan Kristiansen og Jannik V. Jensen præsenterede deres arbejde med DDI3-editoren ved mødet, der er mundet ud i et temanr. i IASSIST Quaterly serien: <http://iassistdata.org/iq/issue/33/1>.

DDA Sundhed

I 2009 blev det med finanslov for 2010 klart, at DDA Sundhed skulle videreføres. Der blev afsat 3,3 mio. kr. årligt i 2010-2013 til DDA Sundheds aktiviteter med at registrere og arkivere sundhedsvidenskabelige data med henblik på at kvalificere og effektivisere datagrundlaget for sundhedsforskningen.

Ressourcerne i 2009 har udover den produktionsmæssige indsats været koncentreret om en planlægnings- og prioriteringsproces for aktiviteterne 2010-2013. Med denne fireårsplan har DDA Sundhed bestræbt sig på, at forskningsmiljøernes synspunkter samt de forslag et evalueringspanel i 2008 fremsatte i en rapport til Forsknings- og Innovationsstyrelsen blev indarbejdet.

I planen er de konkrete mål for indsamling, oparbejdning og udlevering af datamaterialer fra sundhedsvidenskaberne fastlagt. I den er det også besluttet, at der 1) skal gøres en

særlig indsats for at arkivere datamaterialer fra kliniske forskningsmiljøer og 2) at gøre en særlig indsats for, at DDA Sundheds arkiverede og oparbejdede datamaterialer bliver udleveret til forsknings- og uddannelsesformål.

IASSIST konference i Tampere, Finland

Årets IASSIST – *International Association for Social Science Information System Technology* – konference, der udgør det årlige møde mellem dataarkivmedarbejdere primært fra Europa og Nordamerika, foregik i Tampere, Finland. Den begrænsede afstand til konferencebyen (almindeligvis finder konferencen sted i USA eller Canada) betød, at flere medarbejdere end sædvanligt kunne deltage.

- Nanna Floor Clausen præsenterede papret „*Question Bank: New and Comparative Research at a Glance*“
- Jannik V. Jensen præsenterede papret „*DDI Editing Suite*“
- Heidi Wittendorff Jensen og Bodil Stenvig deltog med poster'en „*DDA Health – Vision, Coverage, Results and the Need for DDI*“
- Hans Jørgen Marked deltog som chair for sessionen „*CESSDA PPP*“ (se nedenfor)

CESSDA PPP og CESSDA ERIC

CESSDA PPP – *Preparatory Pilot Project* – havde som mål at skitsere en fremtidig organisering af et mere formaliseret samarbejde mellem dataarkiver. Fra DDA deltog Hans Jørgen Marker i ledelsen af projektet, mens Nanna Floor Clausen deltog i formulering af standardkrav til opsætning af spørgsmålsdatabaser.

CESSDA PPP mandede i 2009 ud i forslag om etablering af CESSDA ERIC – *European Research Infrastructure Consortium*. Med CESSDA ERIC er det målet at styrke udvekslingen af data mellem forskere og forskningsmiljøer i de europæiske lande i form af en juridisk entitet. De enkelte lande vil kunne søge om medlemskab af CESSDA ERIC, der derpå peger på en institution, der skal fungere som service provider i det pågældende land i overensstemmelse med et regelsæt, der gæl-

der for *service providers*. DDA har i forhold til de nationale myndigheder og forskningsmiljøerne talt varmt for dansk medlemskab. Der forventes – i sammenhæng med udarbejdelse af et roadmap for en national dansk forskningsinfrastruktur – en afgørelse tidligt i 2011.

Dansk Demografisk Database – DDD

Dansk Demografisk Database (DDD) beholder positionen blandt de mest populære tilbud blandt Statens Arkivers sider. I 2009 blev det muligt at søge i kirkebøger ved siden af folketællinger. Mange brugere har efterspurgt den mulighed.

Forskningsaktivitet

Forskningsmæssigt fulgte DDA i 2009 som tidligere år to spor. Det ene spor er udvikling af DDD med henblik på anvendelse til forskningsformål. Forudsætningen herfor er retvisende koder, der kan koble personprofiler igennem flere folketællinger. En stor indsats på den front blev gjort i 2009. Det andet spor er samfundsvidenskabelig metode med fokus på spørgeskemaundersøgelser og arkiveringsproblematikker i forhold til kvalitative undersøgelser. Her var indsatsen primært på deltagelse i debat og netværk.

2009 i tal for lokalisering, oparbejdning og udlevering

Indsamling af datamaterialer, lokalisering, dækker arbejdet med at orientere sig om nye studier og kommunikere med forskerne vedr. arkivering af studier. En del nye studier får DDA viden om via forskningsrådssystemet,

der ved støttetildeling betinger sig arkivering i DDA/DDA Sundhed. Fordelingen på Samfund og Sundhed er hhv. 47 og 50 studier (se Tabel 1: Antal nye studier 2009).

Målet for en lokaliseringssag er, at DDA modtager det pågældende datamateriale, (se Tabel 2: Antal modtagne studier 2009, samt Tabel 2a og 2b). Splittes tallet for modtagne datamaterialer på DDA Samfund og DDA Sundhed udgjorde det 31 hhv. 40 studier. Den lavere aktivitet, der spores i både i 'Antal nye studier 2009' (Tabel 1) og i 'Antal modtagne studier 2009' (Tabel 2) skyldes mindre bemanning på både DDA Samfund og DDA Sundhed.

At tilgængeliggøre et datamateriale indebærer, at data og dokumentation oparbejdes til et format, hvor det umiddelbart kan udleveres til og genbruges af forskere. Det forudsætter, at undersøgelsen er fuldt dokumenteret, og at data og dokumentation er overført til arkivformat. Det er DDA's mest ressourcekrævende enkeltaktivitet (se Tabel 3: Oparbejdede studier 2009). Det lave tal for antal oparbejdede studier 2009 skyldes, at oparbejdningssindsatsen primært er lagt i store krævende studier samt i oplæring.

DDA udleverer datamaterialer til forskere og studerende. Antal udleveringer tæller det antal studier, der er udleveret til reanalyse til forskere eller studerende i året. Servicesager vedrører hjælp til at fremfinde ønskede undersøgelser (se Tabel 4: Formidling af studier). Aktiviteten knyttede sig overvejende til det samfundsvidenskabelige område, men i 2009 begyndte udleveringer af sundhedsvidenskabelige data at vinde indsats. Tallet, der gennem de senere år har haft stigende tendens, er holdt på det høje niveau som i 2008.

DDA har ca. 2500 undersøgelser, der kan stilles til rådighed for forskere og studerende.

År	2005	2006	2007	2008	2009
Lokaliseringer	129	171	176	143	97

Tabel 1.
Antal nye studier 2009

År	2005	2006	2007	2008	2009
Modtagelse	57	136	103	93	71

Tabel 2.
Antal modtagne studier 2009

År	2005	2006	2007	2008	2009
Antal oparbejdede studier	32	58	59	79	25

Tabel 3.
Oparbejdede studier 2009

Tabel 4.
Formidling af studier
2009

År	2005	2006	2007	2008	2009
Antal udleveringer	308	342	335	376	285
Antal servicesager	101	125	153	177	175

Tabel 5.
Tal for KIP

År	2005	2006	2007	2008	2009
KIP-Lokaliseringer	1244	1412	1115	1052	865
Salg af cd rom'er	1819	850	1281	962	427

Omkring 60 pct. af studierne har været udleveret til genbrug/sekundær analyse mindst en gang. Den hyppigst udleverede undersøgelse, „Valgundersøgelsen 1998“, har været udleveret 108 gange. I 2009 udleverede DDA Sundhed 26 datamaterialer til studerende og forskere. Det var flere end forventet. Antallet af udleveringen i 2009 har i sig selv ikke været så stort, dog er den positive udvikling fortsat i 2010. Det tyder på, at flere og flere har fået øjnene op for de muligheder der er i at genanvende forskningsbaserede sundhedsvidenskabelige datamaterialer. En udvikling der bl.a. kan tilskrives DDA Sundheds opsøgende arbejde i forskningsmiljøer og på sundhedsuddannelserne.

Projektet med at lade frivillige stå for indtastning af data fra folketællinger og kirkebøger – kaldet KIP – i Dansk Demografisk Database – DDD – opgøres her i antal lokaliseringer, der tæller modtagelse af nye indtastninger og salg af cd-rom'er (se Tabel 5: Tal for KIP). Tallene viser, at den faldende tendens har bidt sig fast. DDA har i 2010 iværksat forskellige aktiviteter for at styrke området. Også cd-rom-salget er under stærkt pres. Til gengæld er anvendelsen af Dansk Demografisk Database på nettet stadig stigende. Databasen indeholder p.t. ca. 14 mio.

indtastninger primært fra perioden 1789 til 1921, og den anvendes dagligt i gennemsnit af ca. 3-5000 brugere spredt over hele verden, om end de danske brugere naturligvis udgør hovedparten.

Personale

Rasmus Christian Bro-Hansens IT-arkivarvikariat udløb.

IT-arkivar Bodil Stenvig blev udnævnt til projektleder for DDA Sundhed.

Kim Vexborg blev ansat som oparbejder og Christian Bilde Andersen blev ansat som IT-arkivar i DDA Sundhed.

Seniorforsker Hans Jørgen Marker valgte i 2009 at søge orlov for at blive chef for det svenske dataarkiv, SND, i Göteborg.

Mads Thilising-Hansen blev ansat i en 1-årig IT-arkivarstilling inden for DDA Samfund.

Anne Sofie Fink Kjeldgaard blev ansat som seniorforsker.

DDA ansatte to studentermedhjælpere Rina Munk Borgensgaard og Saba Khalaj (der erstattede Dorthe Thaulund Grønne, der kun var ansat kort) med tilknytning til hhv. DDA Samfund og DDA Sundhed.

Tabel 2a.
Modtagne studier
DDA Samfund

DDA nr	Titel
20923	Ejerskabsformer og strukturelle reformers konsekvenser for produktiviteten – Tjekket som case, 2007-2008
23185	LOKK voksenstatistik 2007 – Kvinder på krisecenter
23186	LOKK børnestatistik 2007
23187	Efteruddannelse i offentlige arbejdspladser, foreninger mv., 2005
20925	Erhvervslivets strategiske og strukturelle udvikling set i lyset af den europæiske integration, 1957-2007
23275	Forløbsundersøgelse af børn født i 1995 (I-IV, 1996-2007)
23276	Holdninger til børnemishandling, 2009
23401	Borgmestre og kommunalpolitikere i Danmark, 2003
23003	Udviklingen i handicappedes funktionsevne og beskæftigelse, 2008
23413	Virksomheders sociale ansvar – Årbog 2009

23437	Kortlægning af debatten om stamceller og innovation i danske aviser, 1990-2005
13412	Migration ud fra afsender- og modtagerlandenes synspunkt, 2004
21432	Den danske værdiundersøgelse, 2008
23518	Den danske værdiundersøgelse, panel 1990-2008
23602	ISSP 2006: Regeringens rolle IV
18162	Derivater – frontlinjen af global kapitalisme, 2005
19405	Kampen om tiden – Anerkendelseskampe på omsorgsfeltet, 2007
23765	Danskernes motions- og sportsvaner 2007, voksne
23766	Danskernes motions- og sportsvaner 2007, børn og unge
14578	Social differentiering i nutidige samfund – tilfældet Aalborg, 2004 (COMPAS)
18992	Hvem sætter dagsordenen – befolkning, medier eller politikere? (Radioavisdata 1984-2003)
23878	Hvem sætter dagsordenen – befolkning, medier eller politikere? (Parlamentsdata 1953-2003)
23879	Danskernes motions- og sportsvaner, 2007
19406	Nordisk netværk for forskning i demokratisk netværksstyring, 2006-2007
23923	Den danske værdiundersøgelse, tværsnit 1981-2008
23761	Danskernes holdning til religion (ISSP 2008)
22005	Den europæiske samfundsundersøgelse: 4. runde, 2008-09
22995	Den europæiske samfundsundersøgelse (Danmark): 4. runde, 2008
23942	Eurobarometer 70.1, oktober-november 2008
23943	Eurobarometer 71.1, januar-februar 2009
24068	Eurobarometer 71.2, maj-juni 2009
	Flash Eurobarometer 159_1
	Flash Eurobarometer 159_2
	Flash Eurobarometer 168
	Flash Eurobarometer 172
	Flash Eurobarometer 173
	Flash Eurobarometer 245
	ICPSR-9551: National Health Examination Survey, Cycle II, 1963-1965: Ages 6-11 Years
	ICPSR-9377: National Health Examination Survey, Cycle III, 1966-1970: Ages 12-17 Years

DDA nr	Titel
23188	Danskernes forebyggelsespolitiske holdninger, 2007
23272	Prævalens af overvægt og fedme blandt treårige i Aalborg Kommune 2003
9757	DEMCA 8601 – En epidemiologisk undersøgelse af endometrie-cancer i Danmark i perioden 1986-1988
9758	DEMCA 8901 – En epidemiologisk undersøgelse af endometrie-cancer i Danmark i perioden 1989-1990
9759	DACOVA 8100 + 8101 – Dansk Cancer Ovarii, 1981-1987
9760	DACOVA 8102 – Randomiseringsgruppe II, 1981-1984
9761	DACOVA 8502 – Behandling af avanceret ovarie-cancer, 1986-1988
9762	DACOVA 9001 + 9101, 1991-1994
23473	Arbejds miljø og helbred inden for social- og sundhedssektoren (FOR-SOSU kohorten), 1. opfølgning, 2006-2007
21371	Konsekvenser af arbejds miljø mm. 2002-2006 (DREAM-kobling)
23535	Fødevareallergi hos unge voksne (TOACS), 2001
19289	Skolebørnsundersøgelsen (HBSC), 2006
20302	Skolebørnsundersøgelsen (HBSC), 1998
23603	Skolebørnsundersøgelsen (HBSC), 1991
23604	Skolebørnsundersøgelsen (HBSC), 1994
23605	Skolebørnsundersøgelsen (HBSC), 2002
23606	Danskernes sundhedsadfærd (DLHBS), 1990-2002
23607	Skolebørns frugt- og grøntvaner (Pro Children), 2003
23608	Helbred, arbejde og arbejdsløshed, 2000-2006

Tabel 2b.
Modtagne studier
DDA Sundhed

23746	Monitorering af unges livsstil og dagligdag (MULD)
23763	Social- og sundhedshjælpere og -assistenter årgang 2004 (SOSU 2004), 2. follow up, 2006
23764	Sundheds- og seksualundervisning i Viborg Kommunes 9. klasser, 2007
24010	Børn og unge i dansk kiropraktorpraksis (0-1 årige), 2007-2008
24012	Børn og unge i dansk kiropraktorpraksis (2-5 årige), 2007-2008
24014	Børn og unge i dansk kiropraktorpraksis (6-17 årige), 2007-2008
24111	Sundhedsprofil for Region Nordjylland og 11 nordjyske kommuner, 2006-2007
10328	Befolkningen i Glostrup: MONICA III-kohorten, del 1, 1991-1992
10329	Befolkningen i Glostrup: MONICA III-kohorten, del 2, 1991-1992
24140	Befolkningen i Glostrup: MONICA III-kohorten, del 3, 1991-1992
24141	Befolkningen i Glostrup: MONICA III-kohorten, del 4, 1991-1992
24142	Befolkningen i Glostrup: MONICA III-kohorten, del 5, 1991-1992
24143	Befolkningen i Glostrup: MONICA III-kohorten, del 6, 1991-1992
24144	Befolkningen i Glostrup: MONICA III-kohorten, del 7, 1991-1992
24145	Befolkningen i Glostrup: MONICA III-kohorten, del 8, 1991-1992
24146	Befolkningen i Glostrup: MONICA III-kohorten, del 9, 1991-1992
24147	Befolkningen i Glostrup: MONICA III-kohorten, del 10, 1991-1992
24148	Befolkningen i Glostrup: MONICA III-kohorten, del 11, 1991-1992
24149	Befolkningen i Glostrup: MONICA III-kohorten, del 12, 1991-1992
24150	Befolkningen i Glostrup: MONICA III-kohorten, del 13, 1991-1992
24151	Befolkningen i Glostrup: MONICA III-kohorten, del 14, 1991-1992

English Summary

By ANNE SOFIE FINK, SENIOR RESEARCHER AND MADSE THILSING-HANSEN, DATA ARCHIVIST, DDA

This edition of 'Metode & Data' contains a mix of articles, which emphasizes the journal's width in relation to methodology and data in data-driven social science and health science.

The first article, „Civil Religion in Denmark. An example of comparative use of survey data“ by Peter L uchau, Institute of Philosophy, Education and the Study of Religions, University of Southern Denmark, gives a detailed introduction to the use of survey data to answer questions about civil religion in Denmark. L uchau's work is an example of how existing data from different studies can be combined to answer a new research question. This kind of re-analysis is called secondary analysis in literature (eg. Hakim, Catherine (1982): *Secondary Analysis in Social Research*. London: George Allen & Unwin).

The second article by Jin Liang Zhu and J rn Olsen, School of Public Health, Aarhus University is titled „Examining the 'developmental origins of diseases' hypothesis by using data from the Danish National Birth Cohort: a study on parental infertility and developmental coordination disorder in children as an example“. Like the previous article this article is based on existing data – „The

Danish National Birth Cohort.“ The article examines whether it affects the child's development of developmental coordination disorder if the pregnancy was the result of fertility treatment.

The third article is titled „Impact Measurement in the social field“ and is authored by St phanie V. Lyk-Jensen and Edith Madssen, SFI. The article presents the concept of impact measurement and the application of this measurement methodology in the social field in the light of politicians' preference for evidence-based social science.

The last article „Qualitative data in DDA – revitalized“, describes the DDA's initiative on qualitative data in a historical, methodological and international context.

Following these four articles we present descriptions of data sets in DDA that have been fully prepared for new analysis. Archiving in the DDA involves the reprocessing of data according to archival principles for data documentation and technical conservation. Archived data can be retrieved and re-analysed now and in the future. Notification of new data sets can be found DDA's website.

Finally we present DDA's annual report for 2009, including comments on the data documentation standard DDI3.

Dansk Data Arkiv (DDA)

DDA er landsdækkende arkiv for edb-læsbare forskningsmaterialer med relevans for en bred vifte af politiske, sociale, økonomiske, historiske og medicinske fagområder. Sammen med Rigsarkivet, landsarkiverne i København, Odense, Viborg og Åbenrå samt Erhvervsarkivet i Århus indgår DDA i gruppen Statens Arkiver, der ledes af rigsarkivar Asbjørn Hellum.

Medarbejdere i DDA

Christian Bilde Andersen

Nanna Floor Clausen

Carsten Ernst

Anette Skou Gulbæk

John Gregers Hvidkjær

Birgitte Grønlund Jensen

Jan Jensen

Jannik V. Jensen

Heidi Wittendorff Jensen

Saba Khalaj

Anne Sofie Fink Kjeldgaard

Dan Kristiansen

Steen Ousager, arkivchef

Anders Pedersen

Marianne Birgitte Pedersen

Bodil Stenvig

Ken Sørensen

Mads Thilsing-Hansen

Kim Vexborg

Jens Wagner